

**ODOTUKSIA JA KOKEMUKSIA
APTEEKKIFARMASIAN ERIKOISTUMISOPINNOISTA**

Apteekkifarmasian erikoistumisopinnot
proviisoreille, PD
Projektityö
Kuopion yliopisto
Koulutus- ja kehittämiskeskus
Proviisori
Kristiina Korhonen
toukokuu 2004

Julkaisua voi tilata osoitteesta:

Kristiina Korhonen
Savottatie 11 C11
70150 KUOPIO

Sposti: kristiina.korhonen@luukku.com

ISBN 951-781-189-6
ISBN 951-27-0143-X (PDF)
ISSN 0789-4317

Kopijyvä Kuopio 2004

KUOPION YLIOPISTO, Koulutus- ja kehittämiskeskus
Apteekki­farmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD
KORHONEN KRISTIINA: Odotuksia ja kokemuksia apteekki­farmasian
erikoistumisopinnoista
Projektityö 57 s., 2 liitettä (9 s.)
ISBN 951-781-189-6
ISBN 951-27-0143-X (PDF)
ISSN 0789-4317
Ohjaaja: koulutus­suunnittelija Lea Tuomainen
Toukokuu 2004

Apteekki­farmasian erikoistumisopinnot proviisoreille (PD) on yksilöllinen täydennys­koulutusohjelma avo­huollon apteekeissa toimiville proviisoreille. Projektityön tavoitteena oli selvittää PD -opiskelijoiden odotuksia apteekki­farmasian erikoistumisopinnoista ja opintojen antamaa hyötyä.

Projektityö toteutettiin kvantitatiivisin ja kvalitatiivisin menetelmin. Kyselytutkimus lähetettiin Kuopion ja Helsingin PD –koulutuksista vuoden 2000 alun jälkeen valmistuneille 66 proviisorille. Kyselytutkimus oli lähes sama kuin Kirsi Vihavaisen vuonna 2000 tekemä, jossa selvitettiin mm. PD -opintojen sisältöä ja opintojen hyödyntämistä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, ovatko ko. asiat muuttuneet edeltävään tutkimukseen verrattuna. Lomakekyselyä täydennettiin ja syvennettiin haastattelemalla 15 kyselyyn osallistunutta proviisorina. Kyselyn ja haastattelun tuloksia käsiteltiin soveltuvin osin Excel -taulukkolaskentaohjelmalla ja Tixel -tilastolaskentaohjelmalla.

Lomakekyselyyn vastasi 39 (59 %) PD -opinnot suorittanutta henkilöä, joista apteekkareita oli 11 ja proviisoreita oli 28. PD -opinnot kestivät keskimäärin 3 vuotta ja maksoivat noin 5700 euroa. Yli puolet vastaajista nimesi pääasialliseksi opintoihin hakeutumisen syyksi ja opintojen tavoitteeksi ammatillisen kehittymisen tarpeen. PD -opinnot vastasivat opiskelijoiden odotuksia vähintään hyvin 95 %:n mielestä. Ammatillisiksi opinnoiksi kaikki vastanneet olivat valinneet apteekin johtamisen ja yrittäjänä toimimisen. Lähes puolet vastaajista koki apteekin johtamisen opinnot kaikkein hyödyllisemmäksi nykyisessä työssään. Osa vastaajista puolestaan piti apteekin taloutta tai kliinistä farmakologiaa hyödyllisimpänä. Vastaajista 15 koki voivansa hyödyntää PD -opintoja hyvin ja puolet vastaajista saattoi hyödyntää PD -opintoja tyydyttävästi. PD -opinnoista saatu kokonaisanti kasvoi verrattuna edeltävään tutkimukseen (Vihavainen 2000), mitä voidaan pitää PD -koulutuksen kehittymisen kannalta tärkeänä seikkana. Haastatteluun osallistuneet apteekkarit kokivat PD -opintojen antaneen etukäteen tietoa apteekkariudesta.

Monimuoto-opinnot sopivat hyvin proviisorien ammatilliseen täydennyskoulutukseen. Jatkossa voisi tutkia tarkemmin PD -opinnot suorittaneiden ja niitä suorittamattomien apteekkarien suhtautumista proviisoriansa PD -opintoihin.

Asiasanat: apteekki­farmasia, ammatillinen täydennyskoulutus, erikoistumisopinnot, PD, kyselytutkimus

ESIPUHE

Haluan kiittää projektityöni ohjaajaa koulutussuunnittelija, proviisori Lea Tuomaista saamastani avusta ja ohjauksesta sekä mielenkiintoisesta aiheesta. Kiinnostukseni aihetta kohtaan on kasvanut koko ajan työn edetessä. Kiitän myös PD -opintojani apurahoilla tukeneita Savon apteekkariyhdistystä, Suomen Proviisoriyhdistystä ja Apteekkariliittoa. Erityisesti haluan kiittää vielä niitä kaikkia kyselyyn ja haastatteluun osallistuneita proviisoreita, joita ilman tutkimukseni ei olisi toteutunut. Suurimmat kiitokset kuuluvat kuitenkin kotijoukoille eli Evelle, Katariinalle ja Pasille.

Kuopiossa 1.5.2004

Kristiina Korhonen

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	9
2	AIKUISOPISKELU, OPPIMINEN JA AMMATTITAITO	11
2.1	Aikuisopiskelu ja ammatillinen täydennyskoulutus	11
2.2	Oppiminen ja ammatillinen kasvu	12
2.3	Ammattitaito	15
3	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	17
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	18
4.1	Tutkimusaineisto	18
4.2	Tutkimusmenetelmä	18
4.3	Tutkimuksen luotettavuus	20
5	TULOKSET JA POHDINTA	21
5.1	Taustatiedot	21
5.2	PD -opintojen alkuvaihe	23
5.2.1	PD -opintoihin hakeutumisen syyt ja tavoitteet	23
5.2.2	Työnantajan suhtautuminen	27
5.3	PD -opintojen sisältö, kesto ja ohjaus	29
5.3.1	Ammatilliset opinnot	29
5.3.2	Projektityö	33
5.3.3	PD -opintojen kesto	36
5.3.4	PD -opintojen ohjaus	37
5.4	PD -opintojen kustannukset	38
5.5	PD -opintojen hyödyntäminen	39
5.5.1	Opintojen hyödyntäminen	39
5.5.2	Opintojen kokonaisanti	42

5.6	Teemahaastattelu	46
5.6.1	PD -opintojen kehittäminen	46
5.6.2	PD -opintojen merkitys alan sisällä	49
5.6.3	PD -opintojen jatkokehitystyö	51
6	YHTEENVETO	53
	KIRJALLISUUS	55
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tutkintotyypiset täydennyskoulutusohjelmat: PD (Professional Development), Master ja MBA (Master of Business Administration) syntyivät 1980-1990 -luvun vaihteessa (Hujala-Huttunen ja Varjo 1994, Laiho 1998). PD -opintojen taustalla on Eurooppalainen Euro Pro -koulutus, jossa korostuvat opintojen monipuolisuus ja kansainvälisyys, sekä kansainvälinen Professional Degree -tutkinto. Nykyään PD -opinnot ovat yleistyneet ammatillisiksi pätevyitysohjelmiksi. Yleissivistävä täydennyskoulutus (lyhyet ja pitkät kurssit) sekä ammatillinen täydennys-koulutus (esimerkiksi PD -opinnot) liittyvät yliopistojen täydennyskoulutukseen ja sitä kautta aikuiskoulutukseen.

Apteekkifarmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD (Professional Development) on kokoava, tavoitteellinen ja yksilöllinen täydennyskoulutusohjelma proviisoreille (Apteekkifarmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD -kurssiesite 2003). Opintojen laajuus on 40 opintoviikkoa. PD -opinnot koostuvat orientoivista (=yhteisistä) opinnoista (6 ov), ammatillisista opinnoista (23-28 ov), projektityöstä (5-10 ov) ja arviointi-seminaarista (1 ov). Ammatillisia opintoja voidaan valita mm. seuraavista aihealueista: apteekin johtaminen ja yrittäjänä toimiminen sekä apteekin talous ja hallinto. PD -opinnot etenevät orientaatiovuonna tehdyn henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) mukaan. Opinnot ovat monimuoto-opiskelua, millä tarkoitetaan tietylle kohderyhmälle suunnitelmalliseksi kokonaisuudeksi yhdistettyä lähi- ja etäopetusta sekä itseopiskelua, jota tukee opiskelijan ohjaus ja neuvonta (Silven ym. 1991). Apteekkifarmasian erikoistumisopinnot on suorittanut yli sata proviisoria (Karttunen ja Kause 2003). Kiinnostusta erikoistumisopintoihin on, sillä vuonna 2002 alkaneiden kurssien ulkopuolelle jäi enemmän halukkaita proviisoreita kuin heitä voitiin ottaa sisälle.

Tässä tutkimuksessa selvitetään opiskelijoiden odotuksia apteekkifarmasian erikoistumisopinnoista ja opintojen antamaa hyötyä. Projektityön kokeellinen osa toteutettiin kyselytutkimuksena vuoden 2000 alusta Kuopion ja Helsingin PD -koulutuksista valmistuneille 66 proviisoreille. Kyselytutkimus oli lähes vastaava

kuin Kirsi Vihavaisen vuonna 2000 tekemä (Vihavainen 2000). Lomakekyselyn tulosta täydennettiin ja syvennettiin kvalitatiivisella teemahaastattelulla, johon lupautui 17 kyselyyn vastannutta proviisorina.

Lomakekyselyyn vastasi 59 % kyselyn saanneista. Puolet vastaajista nimesi pääasialliseksi PD -opintoihin hakeutumisen syyksi ja PD -opintojen tavoitteeksi ammatillisen kehittymisen tarpeen.

Ammatillisiksi opinnoiksi kaikki vastanneet olivat valinneet apteekin johtamisen ja yrittäjänä toimimisen. Lähes jokainen oli valinnut apteekin talouden ja hallinnon sekä käyttäytymistieteet ja viestinnän.

Teemahaastatteluun osallistuneet apteekkarit kokivat, että PD -opinnot antoivat etukäteen tietoa apteekkariudesta. Haastatteluun osallistuneista kolmasosa uskoi, että PD -opintoja arvostetaan farmasian alalla, koska PD -opinnot suorittaneet proviisorit ovat saaneet apteekkeja ja opinnot ovat vieneet monia proviisoreita eteenpäin.

2 AIKUISOPISKELU, OPPIMINEN JA AMMATITAITO

2.1 Aikuisopiskelu ja ammatillinen täydennyskoulutus

Työelämässä tapahtui paljon muutoksia 1990-luvulla (Laiho 1998). Ennen työelämään kuului mm. ammatillinen peruskoulutus, kiinnittyminen yhdelle alalla koko työajaksi ja kiinteä eläkeikä. Nykyisin työelämään liittyy puolestaan jatkuvaa koulutusta, useita ammatteja työuran aikana ja joustava vetäytyminen eläkkeelle. Väestön ikääntymisen takia elinikäisen oppimisen merkitys on lisääntymässä (Stenström ym. 2002).

Elinikäisessä oppimisessa on päämääränä koko väestön koulutus- ja osaamistason nostaminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Aikuisopiskelu onkin lisääntynyt 1980-luvulta lähtien (Laiho 1998). Vuonna 1995 oli yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksissa lähes 100 000 henkilöä suorittamassa täydennyskoulutusopintoja. Ammatillisen aikuiskoulutukseen osallistutaan sitä todennäköisemmin, mitä korkeampi pohjakoulutus on ja mitä paremmassa asemassa toimitaan. Tyypillinen aikuisopiskelija on 35-44 -vuotias ja perheellinen (Nurmi 1995). Naiset ovat olleet aina miehiä aktiivisempia opiskelijoita (Laiho 1998).

Tutkintotyyppiset täydennyskoulutusohjelmat: PD (Professional Development), Master ja MBA (Master of Business Administration) syntyivät 1980-1990 -luvun vaihteessa (Hujala-Huttunen ja Varjo 1994, Laiho 1998). PD -opintojen taustalla on Eurooppalainen Euro Pro -koulutus, jossa korostuvat opintojen monipuolisuus ja kansainvälisyys, sekä kansainvälinen Professional Degree -tutkinto. 1980-luvun lopussa PD -koulutusta oli kaupallisilla ja teknisillä aloilla, mutta nykyisin sitä on jo useilla kymmenillä aloilla (Laiho 1998). Alkuun PD -opinnot tarjosivat myös ammatillisesti suuntautuneen vaihtoehdon lisenssiaatti- ja tohtoritasoisen jatko-opiskelun rinnalle. Nykyään PD -opinnot ovat yleistyneet ammatillisiksi pätevyitysohjelmiksi myös ilman yhteyttä perustutkintoihin. Yleissivistävä täydennyskoulutus (lyhyet ja pitkät kurssit) sekä ammatillinen täydennyskoulutus (esimerkiksi PD -opinnot) liittyvät yliopistojen täydennyskoulutukseen ja sitä kautta aikuiskoulutukseen.

PD -ohjelmat koostuvat yleisistä opinnoista, henkilökohtaisista valinnaisista opinnoista ja projektityöstä (Laiho 1998). Ohjelmien rakenne vaihtelee hieman eri aloilla. Opiskelu-
muotoina käytetään lähiopiskelua, etätöitä ja pienryhmätyöskentelyä. Projektityö liittyy
yleensä oman työyhteisön kehittämiseen ja sitä tuetaan metodiopinnoin. HOPS antaa
rungon kehittämis- ja tutkimusprojektin toteutukselle sekä muodostaa perustan
yksilöllisille, valinnaisille opinnoille. Opiskelun etenemistä seurataan opiskelijoiden
itsereflektion kautta (Hujala-Huttunen ja Varjo 1994). Esimerkkinä PD –opinnoista
Joensuun yliopiston kasvatus- ja opetusalan PD -koulutus, joka alkoi vuonna 1993.
PD -koulutus koostui Joensuussa: 1) opintojen aloituksesta ja evaluaatiosta 2 ov;
2) kehittämisprojektista tai tutkielmasta 10-16 ov; 3) kirjallisuudesta 2-4 ov;
4) työtehtävien hoitoon liittyvistä teoreettisista opinnoista 12-16 ov sekä 6) valinnaisista
opinnoista 5-7 ov eli yhteensä 40 opintoviikosta. Opinnot saattoi suorittaa itse-, ryhmä-,
etä- tai monimuoto-opiskeluna. Sisällön suunnittelussa otettiin huomioon työtehtävien ja
ammattillisen osaamisen kehittämiseen liittyvät yksilölliset vaatimukset.

Erilaisia opintoja voidaan suorittaa joko kokonaan tai osittain verkossa. Verkkopohjainen
oppimisympäristö voi olla käytössä myös PD -opinnoissa. Verkkopohjainen
oppimisympäristö voidaan määritellä hypertekstiin ja -mediaan perustuvana,
vuorovaikutuskanavien ja erilaisten tietokantojen kokonaisuutena (Matikainen ja
Manninen 2000). Verkossa voi olla sisällöllisten osioiden lisäksi toiminnallisia
elementtejä, esimerkiksi keskusteluryhmiä, kurssikalenteri, ilmoitustaulu ja
harjoitustehtäviä. Ohjaajan tehtävänä verkossa on organisoida, antaa sosiaalista tukea
ja aktivoida opiskelijoita älyllisesti. Verkostoutuessa yksittäinen asiantuntija saa tietoa
muilta vastaavissa tehtävissä toimivilta henkilöiltä (Laiho 1998).

2.2 Oppiminen ja ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on jatkuva oppimisprosessi (Ruohotie 2002). Tietojen ja taitojen
vanheneminen on uhka eri ammateissa toimiville, erityisesti korkean koulutuksen
hankkineille. Oppiminen on sekä uusien tietojen ja taitojen omaksumista (Silven ym.
1991) että yksilössä tapahtuva muutos (Ruohotie 1998). Kehityksessä pysyminen

edellyttää taitavia oppijia, jotka pystyvät laajentamaan ja uusimaan omia ammatillisia valmiuksiaan (Ruohotie 1998).

PD -opintojen taustalla on konstruktivistinen oppimiskäsitys, joka korostaa opiskelijan omaa yksilöllistä, aktiivista panosta (Laiho 1998). Opettajan roolina on keskustella merkityksistä oppijan kanssa ja auttaa merkitysskeemojen rakentamisessa (Ruohotie 2002). Konstruktivismi ilmenee aikuiskasvatuksessa kokemuksellisena oppimisena, itseohjattuna oppimisena, merkitysperspektiivin muuttumisena ja reflektion roolina oppimisessa.

Omaehtoainen kokemus on kokonaisvaltaisen oppimisen tärkeä osa (Ruohotie 2002). Kokemus sinänsä ei kuitenkaan takaa oppimista. Ilmiön havainnointi ja pohtiminen sekä sen tietoinen ymmärtäminen on tärkeää. Kyseessä on syklinen prosessi, jossa omaehtoainen kokemus aikaansaa jatkuvasti kehittyvän prosessin. Reflektiivisyys on oman toiminnan ymmärtämistä, sen perusteiden ja seuraamusten kriittistä analysointia ja pohtimista. Oppimisen taito on metataito, jossa merkittävänä tekijä on itsereflektio (Ruohotie 1998). Kokemuksellinen oppiminen osoittaa, kuinka tärkeä tilanne on oppimisen edistäjänä: oppimista tukeva ilmapiiri, tarkoituksen mukaiset materiaalit, kytkentä opiskelijan menneisyyteen ja tulevaisuuteen (Ruohotie 2002).

Uudistava oppiminen eli rutiinien ja käytäntöjen muuttaminen edellyttää toimintaa tarkasteltavan reflektiivisesti eli itsearvioivasti, kehittäen uusia välineitä ja vaikuttamalla toimintaympäristöihin (Ruohotie 1998). Reflektion kautta määritellään, mitä kokemuksessa itse asiassa tapahtuu, mitä se tarkoittaa ja mitä asialle kenties tulee tehdä. Uudistavaan oppimiseen liittyy aikuisten laaja elämäkokemus, tehokas reflektio ja yksilöllinen kehittyminen (Ruohotie 2002).

Aikuisten ohjaamisen yhteydessä on puhuttu myös itseohjautuvuudesta, jolla tarkoitetaan opiskelijan oma-aloitteista, vastuullista, suunnitelmallista ja tehokasta toimintaa erilaisissa opiskelutehtävissä ja -tilanteissa (Silven ym. 1991, Laiho 1998) eli oppijan omaa aktiivista toimintaa (Ruohotie 2002). Itseohjautuvuus sopii hyvin

PD -opintojen taustalla olevaan konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen (Laiho 1998). Itseohjautuvuus ei kuitenkaan poista sosiaalisen osallistumisen (säännölliset, yhteiset kokoontumiset) ja ohjaajan tuen merkitystä. Itsesäätely liittyy sen sijaan usein oppijan tahdonalaiseen kontrolliin ja motivaatiota sääteleviin tekijöihin (Ruohotie 2002).

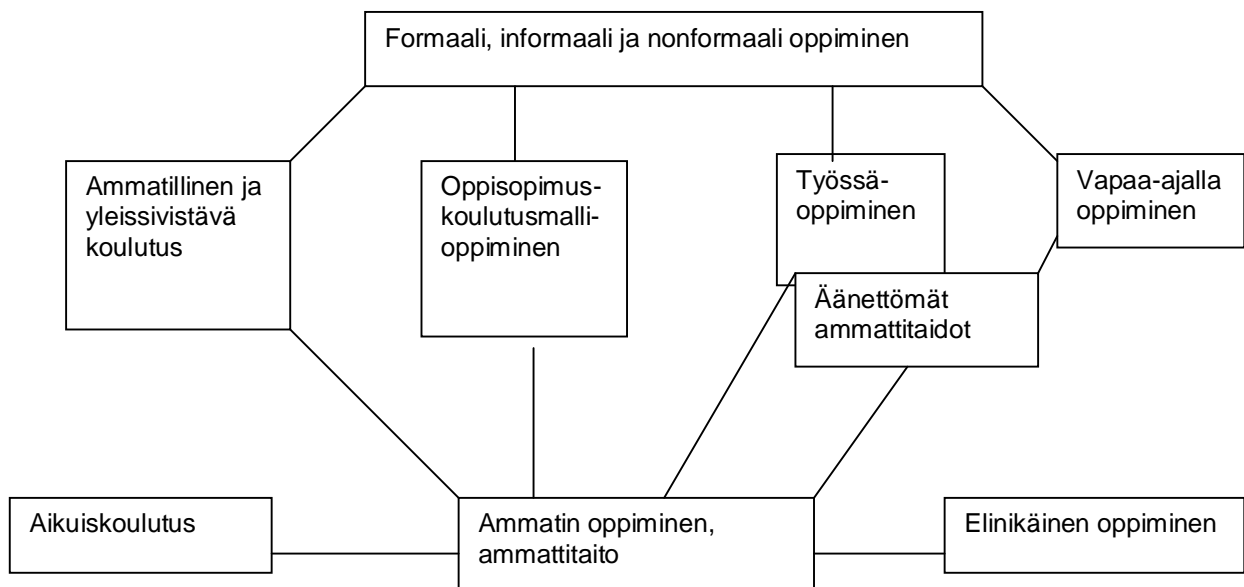
Ohjaus liittyy opintoihin, koska merkittävä osa opinnoista puolestaan liittyy tutkivaan työskentelyyn, jonka tavoitteena on jonkun käytännön toiminta-alueen kehittäminen (Laiho 1998). Muuttuva työelämä tarvitsee ihmisiä, joilla on kykyä, halua ja tahtoa oppia jatkuvasti (Ruohotie 2002). Tarvitaan oppimistekniikka, joka on saatavilla silloin, kun liike-elämän tehtävät sitä vaativat. Mentorointi on tekniikka, joka sopii hyvin reaaliaikaiseksi oppimisen muodoksi (Ruohotie 1998). Mentorointi on kiinteä ja kehittävä vuorovaikutussuhde seniorikollegan ja vähemmän kokeneen kollegan välillä, jossa kokenempi kollega antaa tukea, ohjausta ja palautetta.

Motivaatio ja tahto liittyvät oppimisen itsesäätelyyn (Ruohotie 2002). Työtyytyväisyys ja -motivaatio ovat eri asioita, jotka kietoutuvat läheisesti yhteen (Ruohotie 1998). Työtyytyväisyys on seurausta suorituksen palkitsemisesta; motivaatio on riippuvainen mm. palkkiota koskevista odotuksista. Kannuste palkitsee joko sisäisesti, jolloin oppija kokee työn iloa, tai ulkoisesti, jolloin oppija ponnistelee saadakseen hyvän arvosanan. Hokkanen (2001) tutki PD -työssään suomalaisten proviisorien työtyytyväisyyttä ja -motivaatiota. Hänen tutkimuksessaan kyselylomake lähetettiin yli 20 000 reseptuurin apteekkeihin ja kyselyyn vastasi 232 proviisoria (41 %). Työmotivaatioon vaikuttavat ammatillisen mielenkiinnon ja työn ominaisuuksien yhteensopivuus. Neljäsosan Hokkasen (2001) tutkimukseen vastanneiden mielestä proviisori voi itse vaikuttaa omaan työmotivaatioonsa eniten kehittämällä itseään sekä ammatillisen tiedon että taidon lisäämisellä. PD -opinnot oli mainittu lukuisissa Hokkasen (2001) tutkimuksen vastauksissa työmotivaatiota lisääväksi tekijäksi. Proviisoreiden tuleekin säilyttääkseen oma työmotivaationsa ja pysyäkseen ajan tasalla opiskella jatkuvasti. Elinikäinen oppiminen on proviisorin työssä välttämättömyys. Savelan (2003) väitöskirja-tutkimuksessa suomalaisista apteekkilaisista selvisi, että neljä viidestä koulututtuu säännöllisesti, ja suurin osa heistä on motivoitunut ammattitaitonsa ylläpitoon.

2.3 Ammattitaito

Nonformaali tai epämuodollinen oppiminen sijoittuu tutkintohierarkioiden ulkopuolelle (Kauttonen 2000). Nonformaaliseen oppimiseen kuuluu erityisesti ns. vapaa sivistystyö, harrastusopinnot ja henkilöstökoulutus. Informaalin oppimisen muotoina voidaan erottaa: tavoitteelliset oppimisprojektit, kokemuksesta oppiminen ja tiedostamaton piilo-oppiminen (Kauttonen 2000, Ruohotie 2002). Informaali oppiminen kumuloi pitkällä aika välillä kokemukset hiljaiseksi tiedoksi (Ruohotie 2002). Formaalin ja informaalin oppimisen voidaan ajatella muodostavan jatkumon.

Ammattitaitoa kuvataan usein termeillä kvalifikaatio, kompetenssi ja ammattitaito (Norri-Sederholm 2001). Ammattitaidossa on myös nähty olevan kysymys työvoiman tosiasiallisista kyvyistä ja toimintavalmiuksista riippumatta siitä, miten ne on hankittu tai onko niitä muodollisesti vahvistettu esimerkiksi tutkinnolla (kuvio 1) (Ruoholinna 2000). Ammattitaidon sisältö muuttuu työn kohteiden, muuttuvan työnjaon, teknologian ja

KUVIO 1. Ammattitaitojen oppiminen muuttuvassa työelämässä (Ruoholinna 2000)

uuden tiedon mukana eli ammattitaito on dynaaminen käsite. Asiantuntijuuden käsite eroaa ammattitaidon käsitteestä siinä, ettei sitä rajaa ammatillinen vakanssi, vaan ennemmin asia, aihe- tai tehtävä- ja ongelma-alue (Norri-Sederholm 2001). Kvalifikaatio tarkoittaa yleisimmin ihmisten kykyä tai valmiuksia erilaisten asioiden tekemiseen yhteiskunnassa (Nurmi 1995). Kvalifikaatioita voidaan tuottaa formaalilla koulutuksella, työkokemuksella ja harjoittelulla tai näiden yhdistelmänä (Ruoholinna 2000). Formaali tieto viittaa usein perinteisten koulutusinstituutioiden välittämään tietoon (Laiho 1998). Koulutuksen tuottamat koulutusqualifikaatiot eivät koskaan täysin vastaa työqualifikaatioita (Ruoholinna 2000).

Kompetenssin eli pätevyuden avulla vastataan työn asettamiin kvalifikaatiovaatimuksiin (Norri-Sederholm 2001). Yksilölliset kompetenssit muodostuvat tiedoista, taidoista ja kyvykkyydestä. Tieto on yksilön hallussa olevaa informaatiota, taito on yksilön kykyä toimia tietyillä tavoin ja kyvykkyys on yksilön uusien tietojen sekä taitojen hankinnan taitoa (Ruoholinna 2000). Kompetenssi voidaan saavuttaa myös täydennyskoulutuksen avulla. Pätevyys voidaan määritellä myös yksilön tai organisaation äänettömällä ammattitaidolla (Norri-Sederholm 2001). Äänetön ammattitaito ilmenee käytännöllisenä tai toiminnallisena tietona.

Taidon tai eksperttiyden kehittyessä käydään läpi useita vaiheita (Ruoholinna 2000). Ensin ollaan noviiseja eli vasta-alkajia, jolloin toiminta on usein suhteellisen joustamatonta, opittuja ohjeita ja sääntöjä noudattavaa. Noviisille on myös ominaista ammattitaidoton yleisosaaminen. Kehittynyt aloittelija omaa ammatillisen perusosaamisen, ja hän pystyy esimerkiksi ottamaan huomioon tilanteiden erityispiirteet. Osaava suorittaja osaa arvioida, mikä on tärkeää ja mikä ei. Taitava suorittaja kykenee havainnoimaan kokonaisvaltaisesti ympäristöään. Hän hallitsee myös ammatin käsitteet ja työn tarkoituksen hyvin. Ekspertti eli kokenut asiantuntija hallitsee edeltävät asiat erittäin hyvin ja hänellä on ennakoiva toimintatapa tarjolla olevien puitteiden rajoissa. Ammattitaidon haltuunotossa on iso paino reflektiolla. Asiantuntijuuden kasvussa on tärkeää teorian ja käytännön yhdistäminen, koulutuksen ja työn vuorottelu, tekemisistä ja kokemuksesta oppiminen (Laiho 1998).

3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää opiskelijoiden odotuksia apteekkifarmasian erikoistumisopinnoista (PD) ja opintojen antamaa hyötyä. Tutkimus koostui neljästä aihekokonaisuudesta: 1) PD -opintojen alkuvaihe, 2) PD -opintojen sisältö, kesto ja opintojen ohjaus, 3) PD -opintojen kustannukset ja 4) PD -opintojen hyödyntäminen. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää, ovatko edellä mainitut asiat muuttuneet verrattuna Kirsi Vihavaisen vuonna 2000 tekemään tutkimukseen (Vihavainen 2000).

1) Opintojen alkuvaiheesta haluttiin selvittää PD -opintoihin hakeutumisen syitä ja tavoitteita. Tavoitteena oli lisäksi selvittää, minkälaisia hankaluuksia opiskelijat odottivat etukäteen ja miten työnantajat suhtautuivat proviisorinsa PD -opintoihin.

2) PD -opintojen ammatillisia aihealueita ja niiden valintojen syitä sekä projektityötä haluttiin selvittää tarkemmin. Lisäksi haluttiin selvittää PD -opintojen kestoa ja opiskelijoiden saamaa ohjausta.

3) PD -opintojen kustannuksia sekä opintojen hinta/hyöty -suhdetta haluttiin arvioida tarkemmin.

4) Kyselyn lopuksi haluttiin selvittää, mitä hyötyjä opiskelijoille oli ollut PD -opinnoista ja miten PD -opintoja tulisi kehittää jatkossa.

5) Puhelimitse suoritettuna teemahaastattelun tavoitteena oli täydentää ja syventää lomakekyselyssä esille tulleita seikkoja.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen kohderyhmänä oli vuoden 2000 alun jälkeen Helsingissä ja Kuopiossa PD -opinnot suorittaneet proviisorit. Heidän yhteystietonsa saatiin Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenian ja Kuopion yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskuksen opintorekisteristä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin postikyselyä (liite 1). Kyselyjä lähetettiin yhteensä 66 kpl, joista 41 kpl Helsingissä ja 25 kpl Kuopiossa PD -opinnot suorittaneille provisoreille.

Kyselyyn vastasi 39 proviisorina, joista Helsingissä PD -opinnot suorittaneita oli 21 ja Kuopiossa PD -opinnot suorittaneita oli 17. Yksi vastaajista ei ollut täyttänyt taustatietoja. Vastauksista päätellen hän oli apteekkari, mutta muuta hänestä ei pystytty päättämään. Vastausprosentti oli 59, mitä voidaan pitää kohtuullisen hyvänä, koska kyselystä ei lähetetty yhtään muistutuskirjettä. Huolellisesti suoritettussa postikyselyssä voi kato olla kahden muistutuskirjeen jälkeen 20-30 % (Alkula ym. 1995).

Lomakekyselyn tulosta täydennettiin ja syvennettiin kvalitatiivisella teemahaastattelulla (liite 2), johon lupautui 6 apteekkaria ja 11 proviisorina eli 44 % kyselyyn vastanneista.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Opintojen sisältöä ja hyötyä arvioitiin ensimmäisen kerran vuonna 2000 tehdyssä kyselytutkimuksessa (Vihavainen 2000). Kyselyä muutettiin hieman, koska Vihavainen oli itse ehdottanut tiettyjä muutoksia tutkimusta analysoidessaan. Lisäksi projektityön ohjaajan, joka oli molemmissa tutkimuksissa sama, mielestä muutamia kysymyksiä voisi tarkentaa. Näiden perusteella lisäsin kyselylomakkeeseen uusia kysymyksiä yhdeksän kappaletta ja viittä kysymystä muunsin (liite 1). Entisenlaisena kysymyksiä säilyi 34 kappaletta. Kyselylomakkeessa oli suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Suljetut

kysymykset olivat joko monivalinta- tai asteikollisia kysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin jokainen sai vastata vapaasti. Avointen kysymysten vastaukset kirjasin sanatarkasti paperille ja luokittelin ne. Osaan vastauksista tein kolmiluokituksen: hyvä, kohtalainen ja huono, jolloin pystyin analysoimaan niitä osittain tilastollisesti. Lainauksia käytän kuvaavina esimerkkeinä tekstin lomassa.

Puhelimitse suoritettu teemahaastattelu nauhoitettiin kasetille. Nauhoituksissa käytettiin puhelimeen ja nauhuriin liitettävää adapteria, jolla taattiin nauhoituksen hyvä tekninen taso. Haastattelut litteroin, jonka jälkeen kävin ne lävitse ja luokittelin aineiston.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tietojen kerääminen keskittyy tärkeiksi miellettyihin seikkoihin (Alkula ym. 1995). Kvantitatiivisen mittauksen antaessa tutkittavan ilmiön kannalta relevanttia tietoa voidaan analyseissä käyttää tilastollisia menetelmiä. Tällöin johtopäätösten tueksi voidaan erottaa sattuma ja systemaattinen vaihtelu. Määrällisistä asioista saadaan tarkkaa tietoa, ja samalla voidaan kuvata eri asioiden välisiä suuruusluokkia ja riippuvuuksia. Tässä tutkimuksessa tulokset analysointiin Excel-taulukko- ja Tixel-tilastolaskentaohjelmalla. Tulokset esitetään yksiulotteisina jakaumina: frekvensseinä ja prosentteina (Manninen 1999). Muuttuja voi saada myös useampia arvoja, jolloin muuttujaa kutsutaan multiresponse- (mr) eli monivastausmuuttujaksi. Kaksiulotteisissa jakaumissa tarkastellaan kahta muuttujaa yhtä aikaa. Ristiintaulukointi on siis kaksiulotteinen taulukko, jonka määrittelevät rivi- (seuraus-) ja sarakemuuttuja (syy-muuttuja). Ristiintaulukoinnin tavoitteena on selvittää, onko muuttujien välillä tilastollista riippuvuutta. Tässä tutkimuksessa puhutaan tilastollisesta merkitsevyydestä kun riskitodennäköisyys on pienempi kuin 0,05. Taustamuuttujina tutkimuksessa käytettiin ikää, sukupuolta, PD -opintojen aloitusvuotta, PD -opiskelupaikkakuntaa, koti- ja opiskelupaikkakunnan välistä etäisyyttä, apteekin reseptuuria ja oliko vastaaja proviisori vai apteekkari.

Lomakekyselyn tulosta täydennettiin ja syvennettiin kvalitatiivisella teemahaastattelulla. Teemahaastatteluissa käsitellään vain tiettyjä, kyseiseen teemaan oletettavasti liittyviä seikkoja (Alasuutari 1999). Kvalitatiivisessa (laadullisessa) tutkimuksessa ollaan

kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohdista ja toimijoiden merkityksestä (esimerkiksi ihmisten subjektiivisista kokemuksista).

4.3 Tutkimuksen luotettavuus

Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittarin kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia eli se kertoo tulosten varmuuden (Nurmi 1995, Hirsjärvi ym. 2000). Reliabiliteettia alentavat mm. mittausvälineen puutteellisuudet, epäselvyydet ja tutkimuksen mekaanisessa vaiheessa tehdyt virheet (Nurmi 1995). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetti pyritään saamaan mahdollisimman korkeaksi. Reliabiliteettia voidaan parantaa tekemällä strukturoituja kysymyksiä. Strukturoituihin kysymyksiin tässä tutkimuksessa vastattiin 100 %:sesti. Jos avoimiin kysymyksiin vastataan hyvin, se lisää tutkimuksen reliabiliteettia. Viimeiseen kysymykseen jätti vastaamatta joka toinen ja toiseksi viimeiseen jätti vastaamatta joka neljäs. Muihin tämän tutkimuksen avoimiin kysymyksiin vastattiin hyvin (99,4 %). Itse kerätyn aineiston luotettavuutta voidaan arvioida valmiiden aineistojen perusteella (Alkula ym. 1995). Tämän tutkimuksen tulokset ovat paikoin hyvin samansuuntaisia Vihavaisen (2000) tutkimuksen kanssa.

Tulosten pätevyys eli validiteetti kuvaa tutkimuksen kykyä mitata juuri sitä, mitä on ollut tarkoituskin mitata (Nurmi 1995, Hirsjärvi ym. 2000). Jos mittaus kattaa myös muodostettavan mittarin ulkopuolista aluetta, on mittaustulos virheellinen ja se toistuu läpi koko aineiston. Mittausvälineen validius on silloin alentunut (Alkula ym. 1995). Tutkimus voi olla reliaabeli, mutta se voi mitata väärää asiaa (Nurmi 1995). Jotta tutkimus on hyvä, tutkimuksen on oltava myös validi. Alhainen reliabiliteetti alentaa tutkimuksen validiteettia, mutta jos mittari on validi, on se aina myös reliaabeli. Validius on varmistettava etukäteen tarkoin suunnitellulla tiedonkeruulla (Hirsjärvi ym. 2000). Vihavainen (2000) oli testannut kyselylomaketta koehenkilöillä ja piti lomaketta kohtuullisen onnistuneena. Muutamia kysymyksiä, jotka tuntuivat hieman epäselviltä, vielä tarkennettiin tähän tutkimukseen. Tutkimusta voidaan pitää validina.

5 TULOKSET JA POHDINTA

5.1 Taustatiedot

Kyselyyn vastanneista 21 % oli 35-39 -vuotiaita ja 37 % oli 40-44 -vuotiaita. Lähes puolet (42 %) kyselyyn vastanneista oli yli 45-vuotiaita. Odotettavissa olikin, että juuri vanhempia vastaajia on eniten, koska koulutukseen pääsyn yksi kriteeri on proviisorina toimimisasiä.

Vastaajista 4 (11 %) oli miehiä ja 34 (89 %) oli naisia. Apteekkiala ei ole todellisuudessa aivan näin naisvaltaista. Miehet eivät ole jostain syystä löytäneet PD -opintoja. Myös muissa tutkimuksissa on havaittu naisten olevan miehiä aktiivisimpia osallistumaan aikuiskoulutukseen (Stenström ym. 2002).

Vastaajista kaksi pisimpään proviisorina toiminutta oli valmistunut vuonna 1978 ja lyhimmän ajan proviisorina toiminut oli valmistunut vuonna 1993. Valmistumisvuoden keskiarvo oli vuosi 1985. Kyselyyn vastanneet olivat aloittaneet PD -opinnot vuosien 1996 ja 2000 välillä. Vastanneista 1 (3 %) oli aloittanut PD -opinnot vuonna 1996, 10 (26 %) vuonna 1997, puolet eli 19 (50 %) vuonna 1998 ja 8 (21 %) vuonna 2000. Kolme vastaajaa ilmoitti aloittaneensa PD -opinnot vuonna 1999. Sinä vuonna uusia PD -kursseja ei aloitettu, joten oletan heidän aloittaneen vuonna 1998. Työkokemusta proviisoriksi valmistumisen ja PD -opintojen aloituksen välillä oli keskimäärin 13 vuotta. Enimmillään valmistumisesta oli 21 vuotta ja vähimmillään 6 vuotta. Miehet olivat olleet keskimäärin vähemmän aikaa proviisorina (9 vuotta) kuin naiset (13,5 vuotta).

Helsingissä PD -opinnot oli suorittanut 21 vastaajaa (55 %) ja Kuopiossa 17 vastaajaa (45 %). Kuopiossa PD -opinnot suorittaneiden kyselyyn vastaamisprosentti oli suurempi (68 %) kuin Helsingissä PD -opinnot suorittaneiden (51 %). Kuopiossa PD -opinnot suorittaneiden vastausaktiivisuus johtunee siitä, että kuopiolainen PD -opiskelija teki

kyselyyn. Kaikki vastanneet miehet olivat valmistuneet Kuopiosta. Naisista 62 % oli suorittanut PD -opinnot Helsingissä ja 38 % oli suorittanut ne Kuopiossa.

PD -opiskelu- ja kotipaikkakunnan etäisyyden keskiarvo oli noin 175 kilometriä. Alle 100 kilometrin etäisyydellä asui 35 % vastaajista ja 100-200 kilometrin päässä PD -opiskelupaikkakunnasta asui 26 % vastaajista. Kahdella vastaajalla opiskelu- ja asuinpaikkakunnan välinen etäisyys oli peräti 400 kilometriä. Kuopiossa PD -opinnot suorittaneista 44 % asui alle 100 kilometrin ja saman verran asui 300-400 kilometrin päässä Kuopiosta. Helsingissä PD -opinnot suorittaneista lähes kolmannes (28 %) asui alle 100 kilometrin ja melkein puolet (44 %) 100-200 kilometrin päässä Helsingistä ($p=0,0138$). Savela (2003) havaitsi väitöskirjatutkimuksessaan suomalaisista apteekkilaisista, että Pohjois-Suomessa osallistutaan koulutuksiin kaikkein eniten ja Etelä-Suomessa vähiten. Etäisyys ei ole siis este, jos työntekijällä ja työnantajalla on halua sen voittamiseen.

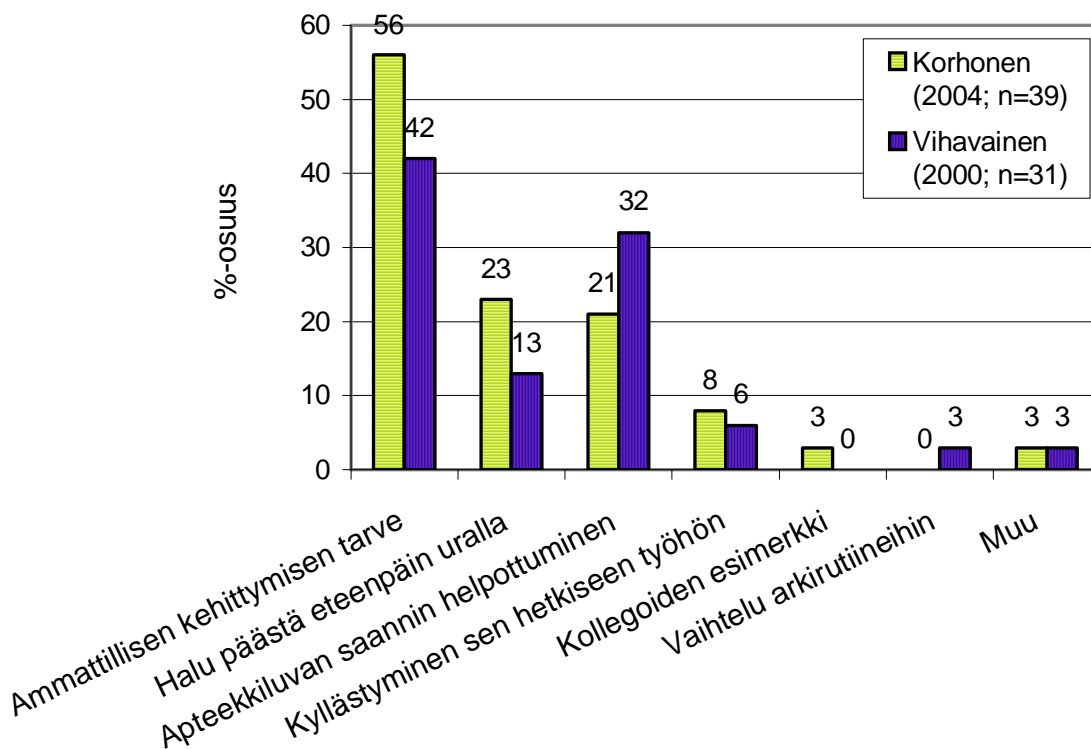
Reseptuurin mukainen jaottelu pieniin, keskisuuriin ja suuriin apteekkeihin tehtiin apteekkien keskimääräisen reseptuurin mukaan. Pienissä, alle 30 000 reseptin apteekkeissa, oli PD -opintojen aikana töissä 13 % vastaajista. Keskisuurissa apteekkeissa (reseptuuri 30 000-60 000) työskenteli 32 % vastaajista. Yli puolet (55 %) oli töissä suurissa yli 60 000 reseptin apteekkeissa. Taustoissa kysyttiin apteekin reseptuuria PD -opiskeluiden aikana. Reseptuuria olisi pitänyt kysyä opiskelujen aikana sekä opintojen jälkeen, koska osa oli vaihtanut apteekkia ja joidenkin apteekkien reseptuuri oli muuttunut.

Apteekkareita vastaajista oli 11 (28 %) ja proviisoreita oli 28 (72 %). Kyselyyn vastanneista apteekkareista 60 % työskenteli alle 30 000 reseptin apteekissa ja 40 % yli 60 000 reseptin apteekissa. Yksi vastaajista oli saanut apteekkiluvan, mutta ei ollut vielä vastaanottanut apteekkia. Hänet kuitenkin laskettiin analyysissä apteekkariksi, mutta hän ilmoitti vielä edellisen työpaikkansa reseptuurin.

5.2 PD -opintojen alkuvaihe

5.2.1 PD -opintoihin hakeutumisen syyt ja tavoitteet

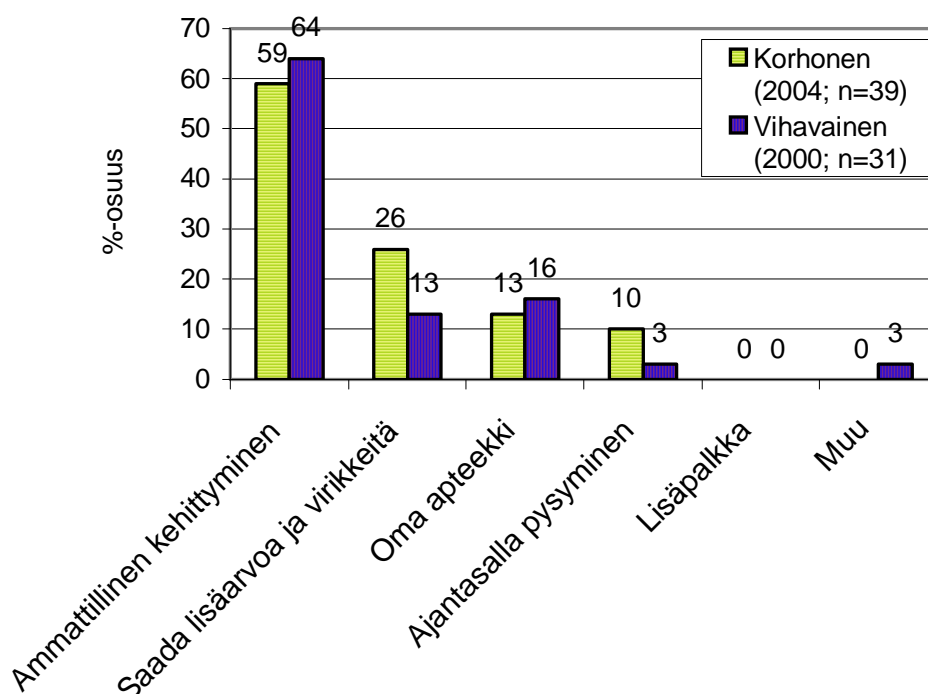
Yli puolet vastanneista (56 %) nimesi PD -opintoihin hakeutumisen syyksi ammatillisen kehittymisen tarpeen (kuvio 2). Seuraavaksi useimmin PD -opintoihin hakeutumisen syyksi nimettiin halu päästä eteenpäin uralla (23 %) tai apteekkiluvan saannin helpottuminen (21 %). Yhden vastaajan oli ystävää houkutelut mukaan PD -opintoihin. Myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa havaittiin ammatillisen kehittymisen tarpeen olevan tärkein (42 %) PD -opintoihin hakeutumisen syy (kuvio 2). Sen sijaan seuraavaksi tärkeimmäksi hakeutumisen syyksi koettiin apteekkiluvan saanti (32 %). Kohdaksi muu oli Vihavaisen (2000) tutkimuksessa nimetty halu kehittyä, minkä Vihavainen oli tulkinut ammatilliseksi kehittymisen tarpeeksi.

KUVIO 2. Pääasiallisin PD -opintoihin hakeutumisen syy

Stenström ym. (2002) tutkimuksessa aikuiskoulutuksessa olevilla yli 40-vuotiailla henkilöillä koulutukseen hakeutumismotiveista nousi esiin tekijät, jotka liittyivät itsensä kehittämiseen tai muutokseen eli halu oppia uutta, kehittää itseään ja ammattitaitoaan. Toisena tuli halu edetä uralla. Harvemmin kyseisen tutkimuksen opiskelijoilla oli suunnitelma omasta yrityksestä. Laihon (1998) tutkimuksessa koulutukseen hakeutumiseen vaikutti eniten itsensä kehittäminen ja ammattitaidon lisääminen.

Pääsialliseksi PD -opintojen tavoitteeksi nimettiin myös ammatillisen kehittymisen tarve (59 %) (kuvio 3). Neljäsnes vastaajista nimesi opintojen tavoitteeksi lisäarvon ja virikkeiden saamisen. Joka kymmenes katsoi pääsiallisen tavoitteensa olevan joko ajan tasalla pysyminen tai oman apteekin saamisen. Myös Vihavaisen (2000) tutkimuksen tulokset olivat hyvin samanlaiset (kuvio 3). Kuopiossa opiskelleiden pääsiallinen tavoite oli joko ammatillinen kehittyminen (65 %) tai lisäarvon ja virikkeiden saaminen (41 %) ($p=0,0274$). Helsingistä opiskelleista viidennes mainitsi tavoitteeksi edellisten lisäksi myös joko ajan tasalla pysymisen tai oman apteekin saamisen.

KUVIO 3. PD -opintojen pääsiallisin tavoite

Kolme neljästä PD -opinnot suorittaneista katsoi päässeensä tavoitteensa. Jossain määrin tavoitteensa oli päässyt 21 % vastanneista. Vain yksi henkilö (3 %) ilmoitti, ettei hän ollut päässyt tavoitteensa. Syyksi hän ilmoitti, ettei ollut saanut vielä apteekkilupaa. Myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa yksi vastaaja koki, ettei ollut päässyt tavoitteensa, koska ei ollut saanut apteekkia.

Joka neljäs vastaaja tunsu saaneensa opintojen aikana varmuutta toimia apteekkarina tai proviisorina ja ymmärtämystä apteekkitoiminnasta. Joka viides vastaaja koki saaneensa kursseista uutta tietoa. Kahdeksan vastaajaa innostui oppimisesta ja opiskelusta. Viiden vastaajan mielestä opinnoista oli hyötyä työssä ja viisi vastaajaa koki saaneensa sisältöä työhön. Neljä vastaajaa katsoi päässeensä tavoitteensa, koska he olivat edenneet uralla; esimerkiksi apteekkilupa oli saatu tai he uskoivat sen tulevan ihan lähiaikoina. Pari vastaajaa piti kollegoiden tapaamista tärkeänä ja yksi vastaaja piti muiden alojen ihmisten tapaamista tärkeänä. Kolme vastaajaa piti negatiivisena asiana sitä, ettei kaikkea opittua voinut hyödyntää työpaikalla esimerkiksi kiireestä tai työnantajasta johtuen. Kaksi vastaajaa ilmoitti, että ilman PD -opintoja he olisivat vaihtaneet kokonaan alaa. Hokkasen (2001) tutkimuksen mukaan 30 % suomalaisista apteekkiproviisoreista on harkinnut alan vaihtoa jossakin vaiheessa.

"Ymmärrys apteekkitoiminnasta on laajentunut & oppinut soveltamaan tietoja."

"Ilman opintojen antia ja myötääntä olisin vaihtanut alaa."

"Olen saanut uutta intoa työhöni ja varmuutta mahdolliseen tulevaisuuteen apteekkarina."

PD -opinnot vastasivat kokonaisuutena hyvin odotuksia. Vastaajista 10 (26 %) mielestä opinnot vastasivat erittäin hyvin odotuksia ja 27 vastaajan (69 %) mielestä opinnot vastasivat hyvin odotuksia. Yksi henkilö koki opintojen vastanneen odotuksia jonkin verran ja yksi henkilö koki opintojen vastanneen odotuksia melko vähän. Kysymystä ei pyydetty perustelemaan. Ne, joiden opinnot olivat vastanneet vähiten odotuksia, olivat valmistuneet 1979-1980 -luvun vaihteessa. Ehkä heidän opiskelustaan oli kulunut sen verran aikaa, että heillä oli erilaiset ennako-odotukset nykypäivän koulutuksista. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 94 %:n mielestä PD -opinnot vastasivat hyvin odotuksia.

Kysyttäessä avoimella kysymyksellä, minkälaisia hankaluuksia odotettiin etukäteen PD -opintojen aikana ilmenevän, 30 kyselyyn vastannutta (77 %) epäili ajan puutetta. Heistä viisi mainitsi tässä yhteydessä vielä erikseen perheen. Rahojen riittävyttä mietti 15 (38 %) vastaajaa. Työaikajärjestelyjen hankaluutta pohti viisi henkilöä ja samoin viisi työnantajan negatiivista suhtautumista PD -opintoihin. Muita etukäteen odotettuja hankaluuksia oli oma motivaatio ja jaksaminen (3 vastaajaa), opiskelu vanhana (3 vastaajaa), sopivien kurssien puute (2 vastaajaa), pitkät matkat (2 vastaajaa), saako ohjausta (1 vastaaja), oman suunnitelmallisuuden puute (1 vastaaja) sekä muiden työntekijöiden negatiivinen suhtautuminen opintoihin (1 vastaaja). Ainoastaan yksi vastaaja (3 %) ei ollut odottanut etukäteen hankaluuksia PD -opintojen aikana. Hän ilmoitti pettyneensä byrokraatiaan, jota hän ei tarkemmin selostanut. Itse olen kokenut ajanpuutteen olevan suurin hankaluus näiden opintojeni aikana.

”Miten sitä jaksaa työn ohessa.”

”Aika ja raha tiukalla, oma jaksaminen oli epävarmaa.”

”Riittävän ajan löytäminen, työnantajan suhtautuminen vapaapäivien järjestelyyn.”

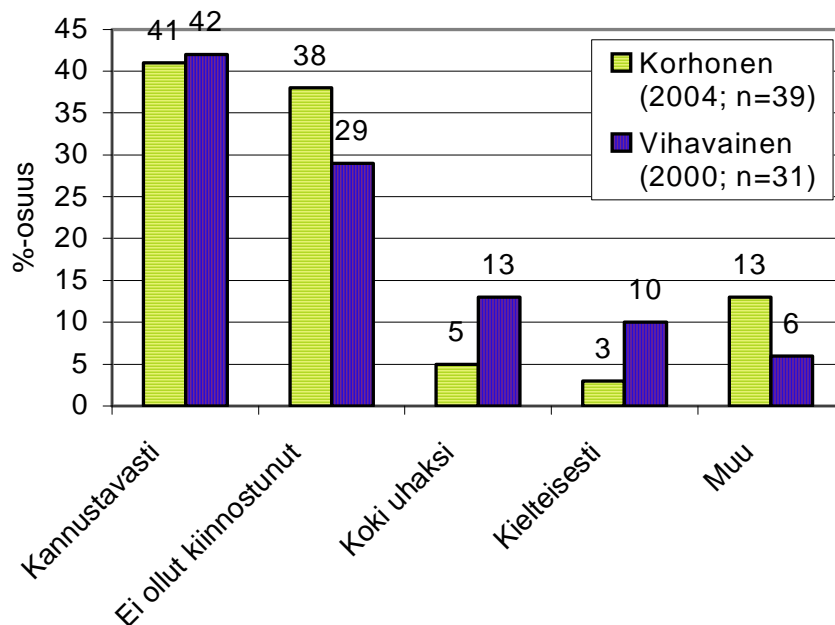
Myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa suurin osa vastaajista (77 %) epäili ajan puutetta. Oma jaksaminen (30 %), rahan riittävyys (20 %) ja työnantajan suhtautuminen (13 %) mietitytti myös monia hänen tutkimuksessaan. Vastanneista 16 % ei odottanut hankaluuksia PD -opintojensa aikana.

Laihon (1998) tutkimuksessa yliopistojen ammatillisista erikoistumis- ja jatko-opinnoista opiskelua haittasi eniten opiskelun rankkuus työn ohessa (53 %), yksityiselämältä viety aika (46 %) ja opiskelun kalleus (36 %). Nurmen (1995) tutkimuksessa pitkäkestoisen tutkintotavoitteisen aikuisopiskelun eduista ja haitoista pidettiin suurimpana haittana vapaa-ajan menetystä. Opiskelun haittoja pidettiin kuitenkin pienempinä kuin opiskelusta saatua hyötyä. Hujala-Huttusen ja Varjon (1994) tutkimuksessa PD -opintojen keskeinen ongelma oli opiskelun ja työn yhteensovittaminen. Savelan (2003) väitöskirjatutkimuksessa havaittiin, että työvuorojen kannalta oli hankalampi päästä koulutukseen työajalla Etelä-Suomen läänissä kuin Itä-Suomen läänissä johtuen Etelä-Suomen apteekkien henkilökuntapulasta ja apteekkien pitkistä aukioloajoista.

5.2.2 Työnantajan suhtautuminen

Kysyttäessä työnantajan suhtautumista proviisorinsa PD -opintoihin 16 vastaajaa (41 %) koki työnantajensa suhtautuneen heidän opintoihinsa kannustavasti (kuvio 4). Lähes yhtä moni (15 vastaajaa) koki, etteivät työnantajat olleet kiinnostuneet heidän opinnoistaan. Kahden PD -opiskelijan työnantajalla oli ollut heidän mielestään neutraali asenne opiskeluihin. Yhden työnantaja oli suhtautunut kielteisesti ja kahden työnantaja oli kokenut PD -opinnot uhaksi. Yhden opiskelijan työnantajan mielestä PD -opinnoilla ei ole mitään merkitystä. Erään opiskelijan työnantaja suhtautui alkuun negatiivisesti, mutta kun apteekki hyötyi opiskelijan projektityöstä, asenne muuttui positiiviseksi. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa PD -opintoihin suhtauduttiin enemmän kielteisesti tai opinnot koettiin enemmän uhaksi kuin tässä tutkimuksessa (kuvio 4). Ehkä asenteet ovat muuttumassa positiivisemmiksi, koska osa apteekkareista on suorittanut PD -opinnot.

KUVIO 4. Työnantajan suhtautuminen PD –opintoihin

Savelan (2003) väitöskirjatutkimuksessa selvisi, että apteekkaria, joka suhtautui koulutukseen nihkeästi, pidettiin joko vanhanaikaisena tai ulkona kehityksestä. Apteekkari, joka ei henkilökunnan mukaan pitänyt itseään ajan tasalla, pelkäsi koulutetun henkilökunnan tietävän asioista enemmän kuin hän itse. Verrattaessa työnantajan suhtautumista ja PD -opintojen suorittamispaikkakuntia havaittiin Kuopiossa opinnot suorittaneiden proviisorien työnantajien suhtautuneen opiskeluun kannustavasti (53 %), kun taas Helsingissä opiskelleiden työnantajat eivät olleet kiinnostuneita proviisorinsa opinnoista (52 %) ($p=0,0371$). Helsingissä PD -opinnot suorittaneet asuivat usein (72 %) alle 200 kilometrin päässä. Mahdollisesti työvoimapula Etelä-Suomessa vaikutti työnantajan negatiiviseen suhtautumiseen proviisoreiden PD -opintoihin. Se, että työnantajat eivät olleet kiinnostuneita, voidaan tulkita negatiiviseksi asenteeksi.

Suurin osa (62 %) opiskelijoista suoritti kaikki PD -opinnot omalla ajalla ja omin kustannuksin. Naisista omalla ajalla omin kustannuksin opinnot suoritti 71 %. Neljä vastaajaa (10 %) ilmoitti saaneensa osallistua kursseille työajalla ja työnantajan pääsääntöisesti maksaneen myös kurssimaksut. Kaksi vastaajaa (5 %) oli osallistunut kursseille työajalla, mutta oli maksanut kurssimaksut itse. Yhdeksän henkilöä (23 %) ilmoitti jonkun muun järjestelyn; esimerkiksi kurssiajasta puolet työaikaa ja kurssimaksut maksoi itse tai työnantaja maksoi kurssimaksut ja osallistuminen pääasiassa omalla ajalla. Myös opiskelupaikkakunnalla havaittiin olevan merkitystä siihen, kuinka työnantaja tuki PD -opintoja ($p=0,0496$). Helsingissä PD -opinnot suorittaneista omalla ajalla omin kustannuksin PD -opinnot suoritti 81 %:a, kun taas Kuopiossa vastaava luku oli 41 %:a. Se, miten apteekkarit tukivat proviisoreiden PD -opintoja, ei ollut juurikaan muuttunut verrattaessa eri vuosikursseja toisiinsa. Vihavaisen (2000) tutkimukseen vastanneista 58 % suoritti PD -opinnot omalla ajalla ja omin kustannuksin.

Savelan (2003) väitöskirjatutkimuksessa proviisorit osallistuivat ammatilliseen täydennyskoulutukseen vuonna 2001 pääosin vapaa ja työaikana (46 %), pääosin vapaa-aikana (33 %) ja pääosin työaikana (17 %). Suurin osa (91 %) proviisoreista oli valmis käyttämään omaa aikaansa täydennyskoulutukseen. Laihon (1998) tutkimuksessa ammatillisista erikoistumis- ja jatko-opinnoista työnantaja tuki opintoja

suurimmaksi osaksi, mutta tukemiseen vaikutti opiskelun pituus. Kustannuksissa eri alojen välillä oli kuitenkin isoja eroja.

5.3 PD -opintojen sisältö, kesto ja ohjaus

5.3.1 Ammatilliset opinnot

Ammatillisiin opintoihin (23-28 opintoviikkoa) on PD -opiskelijoiden valittava opintoja vähintään neljästä eri aihealueesta (Apteekifarmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD -esite 2003), joiden tulee tukea projektityötä. Näistä neljästä aihealueesta opintoja täytyy suorittaa 5-7 opintoviikkoa. Opintoja muista aihealueista voi suorittaa niin paljon kuin haluaa.

Kaikki kyselyyn vastanneet PD -opiskelijat olivat valinneet apteekin johtamisen ja yrittäjänä toimimisen ammatillisiin aihealueisiin ja lähes kaikki (90 %) olivat valinneet apteekin talouden ja hallinnon (taulukko 1). Kyseisiä opintoja oli myös suositeltu otettavaksi opiskeluiden alussa. Suosituttuja aihealueita olivat myös käyttäytymistieteet ja viestintä sekä kliininen farmakologia, farmakoterapia ja farmaseuttinen hoito. Yksi vastaaja ilmoitti valinneensa markkinoinnin aihepiiriksi Muu. Muuksi aihepiiriksi voidaan valita esimerkiksi projektityöhön liittyvä opintokokonaisuus. Yksikään vastaajista ei ollut jostain syystä valinnut lääkevalmistusta ja laadun varmistamista. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa apteekin johtamisen oli valinnut 100 %, apteekin talouden 84 %, käyttäytymistieteet 71 %, farmakologian 65 % ja laatutyöskentelyn 65 % vastanneista. Käyttäytymistieteet oli otettu pakolliseksi aihealueeksi tässä tutkimuksessa useammin kuin Vihavaisen (2000) tutkimuksessa. Syynä voi olla valtakunnallinen Tippa-projekti, jonka tarkoituksena on ollut edistää lääkkeiden tarkoituksenmukaista käyttöä apteekista annettavan lääkeneuvonnan avulla (Airaksinen 2003). Laatutyöskentely sen sijaan oli Vihavaisen (2000) tutkimuksessa suosituampi kuin tässä tutkimuksessa. Todennäköisesti juuri kiinnostus talouteen ja käyttäytymistieteisiin on vienyt aikaa laatutyöskentelyltä ja muiltakin aihealueilta.

TAULUKKO 1. Apteekifarmasian erikoistumisopintoihin valitut ammatilliset aihealueet (n=39)

AMMATILLINEN AIHEALUE	LKM	%-OSUUS
Apteekin johtaminen ja yrittäjänä toimiminen	39	100
Apteekin talous ja hallinto	35	90
Käyttäytymistieteet ja viestintä	33	85
Kliininen farmakologia, farmakoterapia ja farmaseuttinen hoito	28	72
Laatutyöskentely	15	38
Lääkeinformaatio ja dokumentaatio	6	15
Lääkevalmistus ja laadun varmistaminen	0	0
Muu terveydenhuolto ja terveystalous	8	21
Muu	1	3
Vastauksia yhteensä (monivastausmuuttuja)	165	423
Vastaajia yhteensä	39	

Kolmannes vastaajista (36 %) valitsi ko. kursseja, koska niitä tarvittiin esimiestyössä sekä apteekkarina että proviisorina ja koska niissä käsiteltiin apteekkia yrityksenä. Vastanneista 33 % koki valitsemansa aihealueiden olevan heistä kiinnostavimpia. Sen sijaan vastaajista 23 % oli valinnut ko. aihealueet, koska oli tuntenut oman osaamisensa olevan niissä vähäisintä. Vastaajista 15 % oli valinnut kursseja, joita oli tarjolla, jolloin ne ikään kuin kertyivät huomaamatta. Vastaajista 13 % oli sisällyttänyt opintoihinsa aiemmin suoritettuja kursseja. Muita syitä kurssien valintoihin olivat: helppous suorittaa kursseja omalla paikkakunnalla (10 %), käytännön läheisyys (10 %), palvelun kehittäminen apteekkiympäristössä (8 %), projektityön aihe (5 %), kurssien ajankohtaisuus (5 %), kurssien hinnat (3 %) tai aihepiiriä suositeltiin (3 %). Vain yksi ilmoitti oman ammatillisuuden kehittämisen kurssivalinnan syyksi, vaikka yli puolet ilmoitti sen pääasialliseksi syyksi PD -opintoihin hakeutumiseen ja opintojen tavoitteeksi. Ammatilliseksi kehittymiseksi voidaan toki ajatella yllä olevista esimerkiksi aihealueet, joissa oma osaaminen vähäisintä. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa yli puolet (55 %)

vastaajista halusi täydentää aiempia tietoja, 29 % oli kiinnostunut aihealueista, 26 % valitsi kurssitarjonnan perusteella, 26 % koki tarvitsevansa tietoja päivittäisessä apteekkityössä ja 23 % arveli tarvitsevansa tietoja tulevaisuudessa.

Lähes kaikki (87 %) käyttivät PD -opintojen aikana vähintään kolmea eri opintosuoritustapaa. Vastaajista 5 (15 %) oli käyttänyt jopa seitsemää erilaista suoritustapaa. Yhden vastaajan opintosuoritukset koostuivat sen sijaan pääasiassa itseopiskelusta ja ammatillisesta perehtymisestä. Opintosuorituksiksi voidaan hyväksyä eri organisaatioiden järjestämiä kursseja tai opiskelijan omatoimista opiskelua (Apteekki-farmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD -esite 2003). Käytetyin opintosuoritustapa oli avoimen yliopiston opintojaksot (43 %, n=39). Avoimen yliopiston pienellä lukukausimaksulla voi suorittaa useitakin opintoviikkoja. Vastaajista 16 % puolestaan nimesi eniten käyttämäkseen organisaatioksi yliopistojen opintojaksot. Samoin 16 % nimesi Farmasian oppimiskeskuksen (FOK, entinen Lääkehuollon täydennyskoulutuskeskus) lyhytkurssit ja 16 % nimesi muiden koulutusorganisaatioiden kurssit eniten käyttämäkseen opintosuoritustavaksi.

Toiseksi käytetyimmäksi opintosuoritustavaksi ilmoitti 31 % vastaajista muut koulutusorganisaatiot (n=36). Seuraavana oli Tamro-instituutin kurssit (28 %), avoimen yliopiston opintojaksot (11 %) ja FOK:n lyhytkurssit (11 %). Kolmanneksi eniten opintosuoritukset koostuivat FOK:n kursseista (29 %), kirjareferaateista (21%), avoimen yliopistojen opintojaksoista (15 %), Tamro-instituutin kursseista (15 %) ja muiden koulutusorganisaatioiden kursseista (12 %) (n=30). Muiden koulutusorganisaatioiden suosio johtunee siitä, että niitä on keskiuurilla ja suurilla paikkakunnilla. Ne, jotka asuivat alle 100 kilometrin päässä opiskelupaikkakunnasta ja jotka ilmoittivat kolmannen opintosuoritustavan (10 vastaajaa), käyttivät paljon FOK:n (40 %) ja avoimen yliopiston (30 %) kursseja. Tamro-instituutin ja FOK:n kursseille päästäneen usein myös apteekin kautta. Kirjallisuusreferaattien osuus on 19-25 % välillä kysyttäessä kolmanneksi - kuudenneksi käytetyimpiä opintosuoritustapoja. Kirjallisuusreferaatteja tulee tehdä PD -opinnoissa 4-8 opintoviikkoa. Se on helppo suoritustapa, koska referaattien teko ei ole aikaan tai paikkaan sidottu ja kirjat saa usein kirjastosta lainaan.

Yli puolet vastaajista (54 %) ilmoitti löytäneensä PD -opintojen yhteydessä aiemmin tuntemattoman koulutusorganisaation. Yliopistojen avoimen opetuksen nimesi aiemmin tuntemattomaksi koulutusorganisaatioksi peräti viisi vastaajaa (13 %). Organisaatio sinänsä oli varmasti heille kaikille tuttu, mutta ilmeisesti he eivät olleet käyneet sen kursseja aiemmin. Helsingin kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskukseen (PYK), joka järjestää esimerkiksi pienyrittäjätutkintoa, nimesi aiemmin tuntemattomaksi organisaatioksi myös viisi vastaajaa. Neljä vastaajaa (10 %) oli löytänyt avoimen ammattikorkeakoulun tai ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen ja kolme vastaajaa (8 %) oli löytänyt avoimen kauppakorkeakoulun. Muita aiemmin tuntemattomia, yksittäisiä organisaatioita olivat mm. avoin verkkoammattikorkeakoulu, FIP ja kesäyliopisto. Proviisorit olivat löytäneet useammin tuntemattoman organisaation (64 %) kuin kyselyyn vastanneet apteekkarit (27 %)($p=0,0369$). Myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 53 % vastanneista oli löytänyt itselleen tuntemattoman organisaation. Usein organisaatio oli avoin yliopisto (19 %) tai ammatillinen aikuiskoulutuskeskus (13 %).

Kolme neljästä (74 %) ilmoitti kotipaikkakunnallaan olevan opiskelumahdollisuuksia. Moni vastaaja asui ilmeisesti suurilla paikkakunnilla ja esimerkiksi ainakin kolme vastaajista asui pääkaupunkiseudulla. Vastaajista 16 kotipaikkakunnilla toimi avoin yliopisto. Avoin ammattikorkeakoulu tai yliopisto oli 9 vastaajan kotipaikkakunnalla.

Internetpohjainen avoin oppimisympäristö ei ollut käytössä suurella osalla vastaajista (84 %). Vain kahdella henkilöllä, molemmat miehiä, oppimisympäristö oli käytössä koko PD -opiskeluiden ajan. Neljällä vastaajalla, kaikki naisia, se oli käytössä osan aikaa opiskeluista. Kukaan heistä ei ollut eritellyt aikoja tarkemmin. Kokemukset verkko-pohjaisesta oppimisympäristöstä olivat pääasiassa myönteisiä. Oppimisympäristö lisäsi heidän mielestään kommunikointia kurssin sisällä ja tieto kulki nopeasti sen välityksellä. Negatiivisena puolena pidettiin lähinnä sitä, että opiskelu verkossa oli niin uutta eikä siitä ehditty saada hyötyä PD -opintojen aikana. Verkko-opiskelussa opintoja edistävänä tekijöinä on nähty vapaus ajasta ja paikasta, vuorovaikutteisuuden ja ryhmän merkitys sitouttavana ja sosiaalistavana tekijänä (Matikainen ja Manninen 2000). Haittoina on koettu ajankäytön ongelmia, eristyneisyyttä ja keskustelun väkinäisyyttä.

5.3.2 Projektityö

Apteekki-farmasian PD -opintoihin kuuluu tehdä 5-10 opintoviikon projektityö (Apteekki-farmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD -esite 2003). Projektityön tavoitteena on kehittää jotain oman työn tai työpaikan osa-aluetta ja samalla suomalaista farmasiaa.

Enimmäkseen projektitöiden aiheet olivat syntyneet PD -opiskelijoiden omasta kiinnostuksesta (28 %). Vastaaajista 23 % oli saanut aiheensa jonkun muun, esimerkiksi oman apteekkarinsa, ehdotuksesta. Oman työpaikan tai alan tarpeesta idea projektityöhön lähti 23 % vastaaajista. Neljä vastaajaa (10 %) oli keksinyt aiheen itse. Muutaman vastaajan (13 %) projektityön aihe oli syntynyt keskustelujen ja pitkien tuumailujen jälkeen. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa suurin osa (58 %) projektitöistä syntyi työpaikan tarpeesta. Ehkä joissakin apteekeissa tekee jo toinen proviisori PD -opintoja, jolloin apteekkikohtaisten aiheiden määrä on voinut vähentyä. Toisaalta myös opintojen ohjauksessa suositellaan aiheen valitsemista oman kiinnostuksen perusteella.

Projektityön aihealueista suosituin (38 %) oli käyttäytymistieteet ja viestintä (taulukko 2). Käyttäytymistieteihin liittyen voidaan tehdä projektitöitä apteekkien eri sidosryhmistä esimerkiksi kotisairaanhoidosta. Joka kolmannen vastaajan projektityö liittyi apteekin johtamiseen ja yrittäjänä toimimiseen. Projektityön aihealueet olivat hyvin samansuuntaisia kuin valitut ammatilliset aihealueetkin. Ammatillisten aihealueiden tarkoitus onkin tukea projektityötä. Talouteen liittyen tehtiin kuitenkin vain kolme projektityötä, vaikka ko. aihealueen valitsi lähes jokainen. Talous on tärkeä apteekkarille/proviisorille työssä, mutta aihealue on hankala ja jopa arka alue tutkittavaksi. Lisäksi ohjaajaa talousaiheisiin voi olla vaikea löytää.

Projektityön muoto oli usein kyselytutkimus (59 %). Joka kolmas oli tehnyt kirjallisuuteen perustuvan selvityksen (31 %) tai kehitysprosessin läpiviemisen ja siitä raportoinnin (26 %). Kolmella vastaajalla oli jokin muu tutkimus, jota ei oltu tarkemmin eritelty. Osalla vastaajista (26 %) projektityön muoto oli yhdistelmä kahdesta eri tutkimustavasta, esimerkiksi kysely ja kehitysprosessin läpivieminen.

TAULUKKO 2. Projektityön ammatillinen aihealue (n=39)

AMMATILLINEN AIHEALUE	LKM	%-OSUUS
Käyttäytymistieteet ja viestintä	15	38
Apteekin johtaminen ja yrittäjänä toimiminen	12	31
Kliininen farmakologia, farmakoterapia ja farmaseuttinen hoito	7	18
Laatutyöskentely	7	18
Apteekin talous ja hallinto	3	8
Muu terveydenhuolto ja terveystalous	3	8
Lääkeinformaatio ja dokumentaatio	1	3
Lääkevalmistus ja laadun varmistaminen	0	0
Muu	1	3
Vastauksia yhteensä (monivastausmuuttuja)	49	126
Vastaaaja yhteensä	39	

Projektityön aiheen valinnasta hyväksytyyn tuotokseen kului keskimäärin 1,9 vuotta. Nopein teki projektityönsä puolessa vuodessa ja hitain teki sitä kuusi vuotta. Kysyttäessä aktiivista työskentelyaikaa keskiarvo oli hieman alle 8 kuukautta. Nopein ilmoitti tehneensä projektityönsä kahdessa kuukaudessa. Kaksi vastaajaa ilmoitti tehneensä projektityötään aktiivisesti 1,5 vuotta. Heistä toinen oli tehnyt laajan kehittämisprosessin ja toisella oli kyselytutkimus yhdistettynä muuhun tutkimukseen. Projektityöstä saatuja opintoviikkoa ei huomattu kysyä erikseen kyselylomakkeessa, mikä olisi antanut vielä lisäinformaatiota projektityön laajuudesta. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa projektityön tekoon aiheen valinnasta lopulliseen tuotokseen kesti keskimäärin 1,5 vuotta. Molemmissa tutkimuksissa tuli esille, että projektityön aihe kannattaa valita mahdollisimman nopeasti. Tällöin opinnot eivät veny ja ammatilliset aihealueet voidaan valita tukemaan projektityötä.

Useimmiten projektityön ohjaaja tuli jostain muusta organisaatiosta (62 %) kuin omasta työpaikasta eli ohjaaja oli esimerkiksi toisen apteekin proviisori tai lääkäri. Projektityön

ohjaaja saattoi olla myös yliopiston tai korkeakoulun opettaja/tutkija (26 %) tai oma apteekkari (15 %) tai toisen apteekin apteekkari (13 %). Kuuden vastaajan projektityön ohjaajat tulivat kahdesta eri organisaatiosta. Pienissä apteekeissa töissä olevien PD -opiskelijoiden ohjaaja oli usein toisen apteekin apteekkari (60 %) tai hän tuli jostain muusta organisaatiosta (40 %) ($p=0,0109$). Vihavaisen (2000) tutkimuksessa useimmiten projektityön ohjaajana oli oma apteekkari (35 %).

Projektityön ohjauksen onnistumista kysyttiin avoimella kysymyksellä, jonka vastaukset luokittelin kolmeen luokkaan: hyvä, kohtalainen ja huono. Noin puolet vastaajista (51 %) koki projektityön ohjauksen onnistuneen hyvin. He kokivat saaneensa ohjaajalta hyviä ideoita ja kannustusta tai he sanoivat ohjauksen onnistuneen hyvin tai erittäin hyvin. Esimerkiksi eräs ohjaaja (lääkäri) oli ollut erittäin kiinnostunut tutkimuksesta ja halusi hyödyntää sitä omassa työssään. Joka kolmas (31 %) piti ohjausta kohtalaisena. He tekivät projektityönsä usein itsenäisesti tai saivat ohjauksen suunnittelijalta tai kokivat saamansa ohjauksen tyydyttäväksi. Osa vastaajista (18 %) koki heidän projektityönsä ohjauksen olleen täysin nimellistä tai he sanoivat suoraan olleensa tyytymättömiä.

"Oikein hyvin. Sain neuvoja ja ohjaaja perehtyi tekstiin hyvin."

"Ohjaaja oli kiinnostunut aiheesta ja suureksi avuksi."

"Täysin nimellistä, noin yksi tunti viidessä kuukaudessa."

Muusta organisaatiosta tullutta ohjaajaa piti lähes puolet vastaajista (46 %) hyvänä, 33 % kohtalaisena ja 21 % huonona projektityön ohjaajana. Yliopiston tai korkeakoulun opettajaa/tutkijaa pidettiin yleisesti hyvänä ohjaajana (70 %), kuten myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa heitä pidettiin hyvinä ohjaajina (57 %). Omaa apteekkaria vastaajat pitivät tässä tutkimuksessa joko hyvänä (17 %) tai kohtalaisena (83 %) ohjaajana. Toisen apteekin apteekkari oli vastaajien mielestä hyvä (60 %) tai jopa huono (40 %) ohjaaja. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa omaa apteekkaria ei pidetty yhtä hyvänä projektityön ohjaajana kuin tässä tutkimuksessa. Hänen tutkimuksessaan oma apteekkari oli 44 % mielestä huono ohjaaja. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa kolmannes (28 %) piti projektityönsä ohjausta huonona. Projektityön ohjaukseen onkin näiden tutkimusten välillä kiinnitetty huomiota. Jos ohjausta olisi kysytty asteikollisella

kysymyksellä molemmissa tutkimuksissa, olisi tutkimusten tuloksia ollut helpompi verrata toisiinsa.

5.3.3 PD -opintojen kesto

PD -opinnot kestivät keskimäärin noin kolme vuotta. Vastaajista 90 % suoritti opinnot 2-4 vuodessa. Nopeimmat, noin viidennes opiskelijoista (18 %), selvisivät kahdessa vuodessa eli opintojen minisuoritusajassa. Yhdellä vastaajalla oli mennyt kuusi vuotta eli opintojen maksimisuoritusaika. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 55 % vastanneista oli suorittanut PD -opinnot 2 vuodessa.

PD -opintoihin voidaan takautuvasti hyväksyä opintojen aloitusvuotta edeltävänä vuotena suoritettuja opintoja. Opiskelijat saivat takautuvasti hyväksytyä keskimäärin 4,5 opintoviikkoa. Osalla (22 %) vastaajista ei ollut yhtään takautuvasti hyväksytyjä opintosuorituksia. Yleisimmin (16 %) vastaajilla oli hyväksyty kaksi opintoviikkoa. Yhdellä vastaajalla oli hyväksyty takautuvasti jopa 20 opintoviikkoa.

Ensimmäisenä vuotena suoritettiin keskimäärin 13,75 opintoviikkoa (n=36). Jokainen suoritti vähintään kuusi opintoviikkoa, mikä oli yhteisten opintojen määrä. Toisena vuotena suoritettiin keskimäärin 12,25 opintoviikkoa (n=36), kolmantena vuotena 9,50 opintoviikkoa (n=30) ja neljäntenä vuotena 10,25 opintoviikkoa (n=17). Enimmillään eräs vastaaja oli suorittanut yhtenä vuotena 38 opintoviikkoa ja vähimmillään eräs toinen vastaaja oli suorittanut vain yhden opintoviikon. Vuosimaksu PD -opinnoissa noin 1200 euroa, joten kannattaa suunnitella tarkkaan montako opintoviikkoa kunakin vuonna suorittaa. Jos jonain vuonna ei pysty suorittamaan opintoja, voi opinnoista pitää vapaata, jolloin lukukausimaksua ei peritä. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa oli kunakin opiskeluvuonna suoritettu keskimäärin viisi opintoviikkoa enemmän kuin tässä tutkimuksessa. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa ei oltu eritelty takautuvasti hyväksytyjä opintoviikkoja.

5.3.4 PD -opintojen ohjaus

Kurssinjohtajalta ja -suunnittelijalta saatua ohjausta ja palautetta kysyttiin avoimella kysymyksellä, jonka vastaukset luokittelin uudelleen: hyvä, kohtalainen ja huono. Reilusti yli puolet vastaajista (59 %) piti PD -opintojensa kurssinjohtajaa hyvänä. Heidän mielestään raporttien palaute oli kannustavaa ja kriittistä tai he sanoivat kurssinjohtajan olleen oikein hyvä. Joka neljäs vastaaja (26 %) arvioi oman kurssinjohtajansa kohtalaiseksi. He olisivat odottaneet vähän enemmän palautetta tai toisaalta he eivät omasta mielestään tarvinneet juurikaan ohjausta, mutta saivat sitä aina tarvittaessa. Muutama vastaaja (15 %) piti kurssinjohtajalta saamaansa ohjausta ja palautetta huonona. He kokivat, etteivät olleet saaneet lainkaan ohjausta.

"Positiivinen kannustus projektityön aiheeseen ja tulosten laajempaan esittämiseen julkisuudessa."

"Ei juurikaan ohjannut yksittäisen opiskelijan opintoja vaan vei eteenpäin koko kurssia."

"Hyvin vähäistä, ei juuri mitään."

Arviot kurssinsuunnittelijasta olivat paremmat. Vastaajista 27 (69 %) piti PD -opintojen suunnittelijaa hyvänä, joista 9 vastaajaa piti suunnittelijaa erinomaisena. Suunnittelijalta saatua palautetta pidettiin hyvänä ja asiantuntevana sekä kannustavana. Vastaajista 18 % piti suunnittelijalta saatua ohjausta kohtalaisena. Heidän mielestä ohjausta olisi tarvittu hieman enemmän. Pari vastaajaa oli jättänyt vastaamatta, minkä tulkitsin kohtalaiseksi. Vastaajista 5 (13 %) oli sitä mieltä, että ohjaus oli vähäistä tai jopa joustamatonta. Arvioitaessa suunnittelijaa opiskelupaikkakunnittain huomattiin Kuopiossa opiskelleiden olevan tyytyväisempiä suunnittelijaansa. Kuopiossa hyvänä suunnittelijaa piti 94 %:a ja Helsingissä 52 %:a ($p=0,0169$). Helsingissä suunnittelija on vaihtunut pariin kertaan, mikä vaikuttanee tulokseen.

"Palautti uskon omiin kykyihin!"

"Sain hyvin asiantuntevaa palautetta ja ohjausta."

"En kokenut saavani riittävästi neuvontaa ja ohjausta opintojeni alkuvaiheessa."

Verratessa eri vuosikursseja (1996, 1997, 1998 ja 2000) ei havaittu tilastollisia merkitsevyyksiä kurssinjohtajan tai -suunnittelijan antaman ohjauksen suhteen. Jos opintojen ohjausta ja palautetta olisi arvioitu asteikolla tässä ja Vihavaisen (2000) tutkimuksessa, olisi tutkimuksia ollut helpompi verrata toisiinsa. Sekä kurssienjohtajien että -suunnittelijoiden saamat arviot opiskelijoilta olivat tässä tutkimuksessa jonkin verran paremmat kuin Vihavaisen (2000) tekemässä. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa oli mukana enemmän ensimmäisten vuosikurssien (1996 ja 1997) opiskelijoita, jolloin PD -koulutus vielä haki itseään.

5.4 PD -opintojen kustannukset

Opintojen kokonaiskustannuksia (mm. lukukausimaksut, kurssimaksut, matka- ja majoituskulut) ei ollut laskenut 56 % vastaajista ja 44 % vastaajista oli ne laskenut. Luultavasti jokainen oli niitä jossain vaiheessa laskeskellut, mutta niitä ei muistettu tai haluttu kertoa. Keskimäärin PD -opintojen kustannukset olivat noin 5 700 euroa. Halvimmillaan kustannukset olivat noin 3 000 euroa ja kalliimmillaan noin 9 900 euroa. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa PD -opintojen kustannusten keskiarvo oli hieman pienempi noin 5 200 euroa.

Opintojen hinta/hyöty -suhdetta arvioi kalliiksi 36 %, kohtuuhintaisiksi 59 % ja edulliseksi 5 % vastaajista. Kysyttäessä perusteluja edulliseen useat vastaajat pitivät opintojen lukukausimaksuja kalliina tai he pitivät opintoja kalliina, koska maksoivat kaiken itse. Osa niistä (10 %), jotka pitivät opintoja kalliina, kirjoittivat kehittyneensä, saaneensa hyötyä ja arvokasta materiaalia opinnoista. Kohtuuhintaisina PD -opintoja piti osa, koska verotus auttoi myöhemmin (13 %) tai koska itse pystyi valitsemaan kurssit (15 %) tai koska koulutus maksaa aina ja koska opintoihin liittyi seminaari joka lukukausi (10 %). Ne, jotka pitivät PD -opintoja edullisina, olivat saaneet valittua hinta/hyöty -suhteeltaan edullisia kursseja. Esimerkiksi henkilö, joka maksoi opinnoista 9 900 euroa, piti opintoja kohtuuhintaisina. Hänen mielestään kaikkea ei voi mitata rahassa ja auttoi, kun kustannukset hyväksyttiin verotuksessa. Yleensä naiset pitivät hinta/hyöty -suhdetta kalliimpana kuin miehet. Yli puolet (58 %) Vihavaisen (2000) tutkimukseen vastanneista

piti opintojen hinta/hyöty -suhdetta kalliina. Tähän kyselyyn osallistuneet tiesivät todennäköisesti etukäteen tarkemmin, kuinka paljon PD -opinnot maksavat. Kuten myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa tässä tutkimuksessa Helsingissä opiskelleet (43 %) pitivät PD -opintoja kalliimpana kuin Kuopiossa opiskelleet (24 %). Helsingissä majoituskulut ovat kalliimpi kuin Kuopiossa, mikä selittää osan edellisestä tuloksesta. PD -opiskelu- ja asuinpaikkakunnan välisellä etäisyydellä sen sijaan ei havaittu olevan vaikutusta hinta/hyöty -suhteeseen.

”Jos asuu muualla kuin pääkaupunkiseudulla, tulee kurssin suorittaminen suht` kalliiksi matka-, yöpymis- ja kurssimaksujen takia.”

”Opintojen myötä ansaittu palkankorotus kattaa kustannukset vuodessa.”

”Avoimen yliopiston kurssit edullisia ja hyviä. Kulut olivat kaikki verovähennyskelpoisia.”

Kahdella kolmesta vastaajista (67 %) PD -opinnoista aiheutuneet kulut oli hyväksytty verotuksessa suoraan ja 18 % vastaajista oikaisuvaatimuksen jälkeen. Vastaajista 10 % ei oltu hyväksytty kaikkia kustannuksia verotuksessa. Yhdellä vastaajista ei oltu hyväksytty päivärahoja, toisella majoitus- ja matkakuluja, kolmannella ei oltu hyväksytty kaikkea viimeisenä vuotena ja neljäs ei ollut eritellyt tarkemmin, mitä ei oltu hyväksytty. Kaksi vastaajaa ei ollut ilmoittanut kustannuksia verotuksessa. Myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 10 % vastaajista opintojen kustannuksia ei oltu hyväksytty verotuksessa. Verotuskäytäntö näyttää olevan vieläkin hieman erilainen eri puolilla Suomea.

5.5 PD -opintojen hyödyntäminen

5.5.1 Opintojen hyödyntäminen

Puolet vastaajista (51 %) oli töissä samassa apteekissa kuin PD -opintojen aikakin. Viisi vastaajaa (13 %) oli vaihtanut toiseen apteekkiin ja kolme vastaajaa oli vaihtanut muuhun farmasian asiantuntemusta vaativaan tehtävään. Vastaajista 11 (28 %) oli saanut apteekkiluvan PD -opintojen aikana tai sen suorittamisen jälkeen. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa apteekkiluvan oli saanut 12 vastaajaa (39 %, n=31).

PD -opintojen suorittaminen ei ollut vaikuttanut tulotasoon 72 % kyselyyn vastanneista. Vastaajista 11 (28 %) tulotaso oli sen sijaan noussut. Heistä neljällä se oli noussut apteekkiluvan myötä. Kolme vastaajaa ilmoitti itse kysyneensä lisää palkkaa ja neljä vastaajaa ilmoitti muuten saavansa lisää palkkaa. Apteekkareista vähän alle puolella (45 %) tulotaso oli noussut siirryttäessä proviisorista apteekkariksi. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 71 %:lla PD -opintojen suorittaminen ei ollut vaikuttanut palkkaan.

Hyödyllisempänä ammatillisena aihealueena nykyisessä työssään piti lähes puolet vastaajista (41 %) apteekin johtamista ja yrittäjänä toimimista (taulukko 3). Vastaajista 20 % mielestä apteekin talous oli hyödyllisin ja 15 % piti kliinistä farmakologiaa tärkeimpänä. Apteekkarit pitivät joko johtamista (55 %) tai taloutta (45 %) tärkeimpänä aihealueena. Toiseksi hyödyllisemmäksi ammatilliseksi aihealueeksi koettiin apteekin talous (36 %), apteekin johtaminen (23 %) tai käyttäytymistieteet (23 %). Kolmanneksi tärkeimmäksi aihealueeksi koettiin apteekin johtaminen (26 %), käyttäytymistieteet (23 %) tai talous (20 %). Apteekin johtaminen ja talous -aihealueet koettiin siis yleisesti hyödyllisiksi nykyisessä työssä. Myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa sekä apteekin johtaminen että talous koettiin kaikista hyödyllisimmiksi aihealueiksi (taulukko 3). Vihavaisen (2000) tutkimuksessa laatutyöskentelyn koki 19 % hyödyllisemmäksi aihealueeksi. Tässä tutkimuksessa laatutyöskentely nimettiin viidentenä, kun kysyttiin mikä oli tärkein tai toiseksi tärkein tai kolmanneksi tärkein aihealue.

Vastaajista 15 (38 %) koki voivansa hyödyntää PD -opintoja työssään hyvin. Heistä viisi oli nyt apteekkareita ja toisten viiden mielestä opinnot olivat olleet käytännönläheisiä. Puolet vastaajista (51 %) koki voivansa hyödyntää PD -opintoja nykyisessä työssään tyydyttävästi. Heistä viisi vastaajaa totesi ettei ole aikaa tehdä kaikkea, viiden mielestä oma apteekkari ei anna tehdä, seitsemän oli tarvinnut johtamistaitoja ja kolme oli pystynyt hyödyntämään opintoja apteekinhoitajana ollessaan. Neljä vastaajaa koki, etteivät voineet hyödyntää PD -opintoja työssään, koska oma työnantaja ei anna.

"Yrittäjänä tarpeellisia aihealueita."

"Työpaikkani henkilöstömäärä kasvoi, jolloin johtamisen taitoja kysyttiin."

"Jos työnantaja olisi ollut kiinnostunut, opinnoista olisi ollut hyötyä apteekille ja työkavereille."

TAULUKKO 3. Nykyisessä työssä kaikkein hyödyllisemmäksi koettu erikoistumisopintojen ammatillinen aihealue

AMMATILLINEN AIHEALUE	Korhonen (2004; n=39)		Vihavainen (2000; n=31)	
	LKM	%-OSUUS	LKM	%-OSUUS
Apteekin johtaminen ja yrittäjänä toiminen	16	41	14	45
Apteekin talous ja hallinto	8	20	7	23
Kliininen farmakologia, farmakoterapia ja farmaseuttinen hoito	6	15	1	3
Käyttäytymistieteet ja viestintä	3	8	2	7
Lääkeinformaatio ja dokumentaatio	3	8	0	0
Laatutyöskentely	2	5	6	19
Muu terveydenhuolto ja terveystalous	1	3	1	3
Lääkevalmistus ja laadun varmistaminen	0	0	0	0
Yhteensä	39	100	31	100

Vihavaisen (2000) tutkimuksessa ei opintojen hyödyntämistä kysytty asteikollisella kysymyksellä. Avoimeen kysymykseen he kertoivat voivansa hyödyntää PD -opintojaan.

Ne vastaajat, joiden apteekkarit suhtautuivat PD -opintoihin kannustavasti, pystyivät hyödyntämään opintoja hyvin (50 %) tai tyydyttävästi (50 %). Ne vastaajat puolestaan, joiden apteekkarit eivät olleet kiinnostuneita PD -opinnoista, pystyivät hyödyntämään opintoja tyydyttävästi (67 %) tai huonosti (20 %). PD -opintojen jälkeen apteekin saaneet vastaajat kokivat, että he pystyivät hyödyntämään opintoja hyvin (73 %) tai tyydyttävästi (27 %), kun taas kyselyhetkellä edelleen proviisorina toimineet vastaajat pystyivät hyödyntämään opintojaan pääsääntöisesti tyydyttävästi (61 %) ja harvemmin hyvin (25 %) ($p=0,0186$). PD -opinnot ovat olleet siis nimenomaan hyödyksi proviisoreille apteekkarina, mikä onkin yksi opintojen tarkoitus.

5.5.2 Opintojen kokonaisanti

Kysyttäessä valmiuksien paranemista apteekin johtotehtävissä toimiseen lähes puolet vastaajista (41 %) piti opintoja erittäin tärkeänä ja yli puolet (56 %) piti niitä tärkeänä (taulukko 4). Apteekin johtaminen -aihealue todettiin jo aiemmin tässä kyselyssä hyödylliseksi aihealueeksi proviisorin työssä. Tärkeänä tai erittäin tärkeänä (92 %) pidettiin myös apteekin talouteen liittyvien valmiuksien paranemista, mikä havaittiin myös aiemmin tässä tutkimuksessa tärkeäksi alueeksi. Työmotivaation parantumista suurin osa vastaajista (56 %) piti erittäin tärkeänä ja lähes kaikki pitivät sitä vähintään tärkeänä (92 %). Isoissa apteekeissa työmotivaation parantumista piti jopa 75 % vastaajista erittäin tärkeänä. Hokkasen (2001) tutkimuksen mukaan apteekkiproviisori voi itse vaikuttaa omaan työmotivaatioonsa eniten juuri kehittämällä itseään. Tärkeänä tai erittäin tärkeänä pidettiin myös ammatillisen erikoisosaamisen lisääntymistä (90 %), ammatillisen aktiivisuuden lisääntymistä (90 %), yhteyksien luomista muihin kollegoihin (87 %) sekä valmiuksien paraneminen apteekkipalvelujen laadun kehittämiseen omassa työssä (85 %). Yksi PD -koulutuksen tavoitteista onkin apteekkipalvelujen laadun kehittäminen, mikä näyttää tämän tutkimuksen perusteella toteutuneen kohtuullisen hyvin. Markkinointiin liittyvien valmiuksien paranemisen koettiin vastaajien keskuudessa erittäin tärkeäksi (15 %), tärkeäksi (62 %) tai vähäpätöiseksi (23 %). Ainoastaan yksi tutkimukseen osallistunut ilmoitti markkinoinnin yhdeksi aihealueekseen. Luultavasti muut ovat käyneet vain lyhyitä markkinointikursseja, jolloin markkinointiin liittyvät valmiudet eivät ole päässeet kehittymään.

TAULUKKO 4. Apteekki- ja farmasian erikoistumisopintojen arvioitu kokonaisanti (n=39)

OPINTOJEN ANTI	Erittäin tärkeä	Tärkeä	Vähäpätöinen	Ei merkitystä
Valmiuksien paraneminen apteekin johtotehtävissä toimiseen	41 %	56 %	3 %	0 %
Apteekin talouteen liittyvien valmiuksien paraneminen	43 %	49 %	8 %	0 %
Apteekin markkinointiin liittyvien valmiuksien paraneminen	15 %	62 %	23 %	0 %
Valmiuksien paraneminen apteekki- palvelujen laadun kehittämiseen omassa työssä	31 %	54 %	15 %	0 %
Ammatillisen erikoisosaamisen lisääntyminen	28 %	62 %	10 %	0 %
Työmotivaation paraneminen	56 %	36 %	8 %	0 %
Oman työn monipuolistuminen	15 %	57 %	15 %	13 %
Ammatillisen aktiivisuuden lisääntyminen	44 %	46 %	10 %	0 %
Uusien ammatillisten näkökulmien avautuminen	41 %	38 %	18 %	3 %
Uusien opiskelumahdollisuuksien löytyminen	18 %	46 %	31 %	5 %
Yhteyksien luominen kollegoihin	51 %	36 %	13 %	0 %
Yhteyksien luominen muun terveydenhuollon kanssa	15 %	39 %	41 %	5 %
Itsetunnon kohoaminen	33 %	46 %	18 %	3 %

Oman työn monipuolistumista piti vähintään tärkeänä 72 % vastanneista. Naiset pitivät työn monipuolistumista tärkeämpänä (80 %) kuin miehet (25 %). Vastanneista 79 % piti uusien ammatillisten näkökulmien avautumista vähintään tärkeänä, kun puolestaan Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 84 % vastanneista piti sitä vähintään tärkeänä. Helsingissä PD -opinnot suorittaneista piti uusien ammatillisten näkökulmien avautumista erittäin tärkeänä 52 % tai tärkeänä 19 %, kun taas Kuopiossa PD –opinnot

suorittaneista piti niitä erittäin tärkeänä 29 % tai tärkeänä 59 %. Ehkä Helsingissä kurssitarjonnan laajuus vaikutti tähän, vaikka kaikki Helsingissä PD -opinnot suorittaneet eivät asuneet siellä. Kuopiossa PD -opinnot suorittaneet pitivät uusia opiskelumahdollisuuksia enemmän tärkeinä (77 %) kuin Helsingissä PD -opinnot suorittaneet (58 %). Mielenpitoet tässä kysymyksessä jakautuivat, kuten ne olivat jakautuneet myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa. Vain puolet (54 %) vastaajista piti yhteyksien luomista muun terveydenhuollon kanssa tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Samaan tulokseen oli tullut myös Vihavainen (2000). Opintojen tavoite yhteistyön luomisesta muun terveydenhuollon kanssa ei edelleenkään ole täysin toteutunut.

PD -opintojen kokonaisanti arvioitiin tässä tutkimuksessa pääsääntöisesti vähintään tärkeäksi useammin kuin Vihavaisen (2000) tutkimuksessa. Molempien tutkimusten kokonaisannin painopisteet olivat hyvin samanlaisia. PD -opinnoista saatu anti on siis kasvanut, mitä voidaan pitää PD -koulutuksen kehittymisen kannalta tärkeänä.

Kysyttäessä muuta PD -opintojen kokonaisantia yksi vastaaja nimesi erittäin tärkeäksi sysäyksen elinikäiseen oppimiseen, toinen vastaaja yhteistyön yliopiston kanssa, kolmas vastaaja heräämisen tylsyydestä ja neljäs ”tulevaisuuden?”. Itsetunnon kohoamisen oli neljä vastaajaa maininnut Vihavaisen (2000) tutkimuksessa kohdassa muu, minkä seurauksena kysymys lisättiin tähän kyselyyn. Tässä tutkimuksessa itsetunnon kohoamista piti 33 % vastanneista erittäin tärkeänä ja 79 % vastanneista vähintään tärkeänä. Itsetunnon kohoamista pitivät naiset tärkeämpänä (85 %) kuin miehet (25 %). Myös mitä vanhempia oltiin, sitä tärkeämpää se oli ($p=0,0007$). Tätä voidaan pitää tilastollisesti erittäin merkitsevänä tuloksena. Apteekkarit pitivät itsetunnon kohoamista tärkeämpänä (91 %) kuin proviisorit (75 %) ($p=0,0463$). Myös Stenström ym. (2002) havaitsivat tutkimuksessaan yli 40-vuotiailla aikuiskoulutuksella olevan eniten vaikutusta itsetunnon kohentumiseen ja ammattitaidon kehittymiseen.

Yli puolet vastaajista (62 %) tekisi PD -opinnot samalla tavoin kuin oli ne suorittanut. Muutama vastaaja olisi tehnyt PD -opintonsa hieman erilailla. Kaksi vastaajaa tekisi projektityönsä konkreettisemmasta aiheesta ja kaksi vastaa tekisi sen nopeammin. Vastaajat olisivat myös mm. valinneet halvempia kursseja, ajatelleet enemmän hyötyä, tehneet PD -opinnot nopeammin tai hitaammin.

"Keskittyisin enemmän harvempiin aiheisiin."

"Tutustuisin vielä enemmän muiden organisaatioiden opintotarjontaan."

"Olisi pitänyt verkostoitua opiskelukavereiden kanssa enemmän."

"Hetimitä alussa projektityön aihe ja sille kunnan ohjaaja."

Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 45 % vastaajista suorittaisi PD -opinnot nyt toisin. Heistä jopa puolet olisi vaihtanut projektityön aiheen tai ohjaajan. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa tuli esille tyytymättömyys projektityöhön myös muissa kysymyksissä. Samanlaista tyytymättömyyttä projektityön suhteen ei juurikaan esiintynyt tässä tutkimuksessa. Projektityön aiheen ja ohjaajan valintaan onkin kurssien suunnittelijoiden ja -johtajien puolesta panostettu Vihavaisen (2000) tutkimuksen seurauksena.

Vastaajista 74 % olisi kokemuksen pohjalta valmis käymään saman läpi uudelleen. Loput sen sijaan eivät olleet halukkaita käymään samaa läpi uudestaan. Neljä heistä uskoi, etteivät jaksaisi enää perhe ym. syiden takia. Yksi henkilö totesi olevansa liian vanha, yksi valitsisi jotain muuta itseään kehittävää ja kahdelta oli mennyt opintoihin liikaa aikaa. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa lähes kaikki (90 %) olisivat olleet valmiita käymään opinnot uudelleen läpi.

Itse olen tyytyväinen tekemiini valintoihin PD -opintojen suhteen ja olisin kokemuksen pohjalta valmis käymään saman läpi uudelleen. Erityisesti tietämykseni apteekin johtamisesta ja apteekin taloudesta on kasvanut.

Kyselyyn vastanneista 26 (67 %) koki PD -opintojen olleen sysäys elinikäisen oppimisen tielle. Ei-vastanneista 9 uskoi jo aiemmin olleensa elinikäisen oppimisen tiellä ja yhden mielestä apteekkarina ollessa riittää muutakin opittavaa. Vihavaisen (2000)

tutkimuksessa puolet koki PD -opintojen olleen sysäys elinikäiseen oppimiseen. Savelan (2003) väitöskirjatutkimuksessa selvisi mm. että perusopinnoissa hankittu tieto ei riitä, vaan elinikäisen oppimisen periaatteen omaksuminen on apteekkilaisille välttämätöntä. PD -koulutus näyttäisi olevan hyvä mahdollisuus proviisoreille omaksua elinikäisen oppimisen -periaate.

Kaikkien vastaajien mielestä monimuoto-opinnot sopivat proviisorien ammatilliseen täydennyskoulutukseen. Seitsemän vastaajan mielestä on hyvä, että saa valita mitä opintoja haluaa tehdä. Viiden vastaajan mielestä monimuoto-opinnot ovat ainoa vaihtoehto johtuen ammattikunnan pienuudesta ja pitkistä välimatkoista. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa 86 % vastanneista koki monimuoto-opintojen sopivan hyvin tai erittäin hyvin proviisorien täydennyskoulutukseen.

”Ehdottomasti kannattaa lisätä tämän tyyppistä kollegaalista kanssakäymistä ja kommunikointia.”

”Sopii hyvin, koska jokainen voi suunnitella opinnot omien mahdollisuuksiensa ja oman oppimisensa puitteissa.”

5.6 Teemahaastattelu

Lomakekyselyä täydennettiin ja syvennettiin kvalitatiivisella teemahaastattelulla (liite 2). Teemahaastattelu suoritettiin puhelimitse kahtena perättäisenä päivänä. Kahta proviisorina ei tavoitettu, joten haastatteluun osallistui lopulta 6 apteekkaria ja 9 proviisorina.

5.6.1 PD -opintojen kehittäminen

Yli puolten haastateltavien (60 %) mielestä PD -opiskelijoilla tulisi olla tutorit. Alkuvaiheessa muutama vastaaja kaipasi apua ja tutorin myötä heidän mielestä jäisi mahdollisesti turhaa työtä pois. Apua tarvitaan varsinkin, jos asuu syrjässä ja edellisestä opiskelusta on kulunut aikaa. Esimerkiksi eräs vastaajista ei ollut päässyt entisen apteekkarinsa aikana koulutukseen noin kymmeneen vuoteen. Yksi proviisori mainitsi

nimenomaan avun tarpeen projektityön yhteydessä. Nuoremmat ja sellaiset proviisorit, joiden ystävät olivat suorittaneet PD -opintoja, eivät niinkään kaivanneet apuja.

PD -opintojen suunnittelijat ja kurssinjohtajat olivat monille riittävä apu.

"Olin farmaseutille mentorina. Niin siinä tuli kyllä hirveen hyödyllisiä keskusteluja."

"Olis hyvä olla. Sitä ainakin silloin aluksi oli vähän niinku hunnigolla."

"Ei. Aina ainakin minä sain vastauksen kysymyksiini."

Suurin osa haastatelluista (60 %) oli sitä mieltä, että seminaarien ei tarvitse olla pakollisia orientaatiovuoden jälkeen. Heistä neljän mielestä seminaaripäiviin osallistutaan vapaaehtoisestikin ja kahden mielestä PD -opinnoissa on parasta juuri vapaaehtoisuus ja oma aikataulu. Kaikki seminaarien pakollisuutta kannattaneet uskoivat myös, että seminaareissa ollaan joka tapauksessa. Pakolliset seminaarit pitävät yhden vastaajan mukaan ryhmää paremmin koossa ja seminaarit antavat rahalle vastinetta. Miten pakollisia seminaareja sitten korvattaisiin, jos paikalle ei pääse, mietitytti sekä kyllä- että ei-vastaajia.

"Kyllä esimerkiksi minusta kaksi ensimmäistä vuotta voisi olla pakollista."

"Se (vapaaehtoisuus) on just parasta PD:ssä kun se ei oo ajallisesti ja paikallisesti sitovaa."

"Toimii kyllä vapaaehtoisestikin."

Kysyttäessä pitäisikö ensimmäisen vuoden 10 seminaaripäivää hajauttaa pidemmälle ajan jaksolle kolme haastatelluista (20 %) koki sen tarpeelliseksi. He kokivat, että ensimmäinen vuosi oli aika tiivis. Suurin osa haastatelluista ei halunnut muuttaa nykykäytäntöä. Moni heistäkin piti ensimmäistä vuotta tiiviinä, mutta sitä pidettiin kuitenkin hyvänä asiana.

"Mää ainakin koin sen raskaasti. Mutta taas sitten ensimmäinen vuosi oli tehokkain."

"Ihan sopiva...pääsi enemmän siihen sisälle oikeastaan asiaan."

"Eikä se ollut liian tiivis kuitenkaan."

Kukaan haastatelluista ei halunnut lisää seminaareja (yhteisiä opintoja) orientaatiovuodeksi, vaan ko. vuotta pidettiin hyvänä. Seitsemän haastatelluista olisi lisännyt seminaarien määrää orientaatiovuoden jälkeen. Tällöin olisi enemmän valinnanvaraa, jos seminaarien ajankohdat eivät sovi. Kaksi haastatelluista koki myös, että kurssilaisten välistä yhteistyötä olisi silloin enemmän. Kahdeksan haastatelluista piti seminaaripäivien määrää sopivana. Pari heistä ajatteli, että jokaisella on muitakin opintoja suoritettava PD -opintoihin liittyen.

"Ehkä sitten orientaatiovuoden jälkeenkin vois olla jotakin. Se niinku varmaan tiivistäisi sitä toimintaa."

"Orientaatiovuoden jälkeen ni siinä ei se haittais vaikka ois. Tuntuu, että se (kurssi) hajos vähän liian aikaisin."

"Että ennemminkin keskittyä niitten teemojen kehittämiseen."

Internetpohjainen oppimisympäristö oli käytössä vain kolmella haastatteluun osallistuneella. Heistä sen avulla oli hyvä pitää yhteyttä muiden kurssilaisten kanssa. Yhden haastatellun mielestä webissä voisi harjoitella keskusteluja, mitkä nykyään ovat varsin yleisiä. Pakollisuus tehdä webissä opiskeluja oli hänestä liian voimakas ilmaisu.

Yhteisiä tiimitöitä ja/tai etätöitä voisi 10 haastatellun (67 %) mielestä tehdä useampana vuotena. Yhteistyötä (2 vastaajaa) ja keskustelun heräämistä (3 vastaajaa) pidettiin tärkeänä. Eräs apteekkari ehdotti vapaaehtoisuus pohjaa ja siihen liittyen opintosuorituksen saamista. Loput haastatellut eivät kannattaneet tiimitöitä. Yksi heistä ei kannattanut tiimitöitä, koska jokaisen pitäisi voida tehdä opintonsa omaan tahtiin. Toinen kielteisesti suhtautunut totesi, että verkkopohjaisen oppimisympäristön kautta tilanne - tiimitöiden teko - voisi olla toinen.

"Keskustelu (webissä) vois sillä tavalla avata toisia, jotka eivät välttämättä keskustele niin hirveesti siellä seminaareissa ja muuta vois sillä tavalla."

"Jos joku teema jatkus sitten pitkin useamman seminaarin."

"En nyt oikein tiimityöskentelystä."

5.6.2 PD -opintojen merkitys alan sisällä

Kolmasosa haastatelluista uskoi, että PD -opintoja arvostetaan alan sisällä. Eräs proviisori totesi, että hänestä erikoistumisopinnot suorittaneet proviisorit ovat saaneet apteekkeja ja että PD on vienyt monia proviisoreita eteenpäin ja että PD on varteen otettava lisä työtä haettaessa. Toisen kolmasosan mielestä PD -opinnot tehneet proviisorit arvostavat ja heidän apteekkarinsa yleensä arvostavat opintoja. Heidän mielestään PD -opinnoista tiedetään kuitenkin yleisesti vähän ja PD -opintojen roolia voisikin kohentaa. Erään apteekkarin mielestä jotkut arvostavat, jotkut ei. Hän oli törmännyt käsityksiin ”mikä, mitä ihmettä, mihin sitä tarvitaan”. Loput haastatelluista eivät uskoneet, että PD -opintoja arvostetaan. Myös heistä PD -opinnoista (mm. millainen urakka se on) tiedetään liian vähän. Yhden proviisorin mukaan PD -opintoja ei arvosteta riittävästi. Sitä ”ei niinku pidetä minään” ja hänen tuttavapiirissään sen suorittaminen on itsestään selvyyttä, mikä on sinänsä ihan hyvä asia.

”Sen verran paljon oppii uutta. Ja antaa inspiraatiota kaikille muillekin proviisoreille.”

”Ainakin me ite proviisorit arvostetaan sitä.”

”En ole oikeastaan hirveesti sitä (arvostusta) kohdannut. Että ois missään tullut tarvinnut esittää, mainita sitä, että on suorittanut PD -tutkinnon.”

Kysyttäessä PD -opintojen merkitystä apteekkia haettaessa haastateltujen mielipiteet jakautuvat myös kolmeen osaan. Viiden haastatellun mielestä PD -opintojen suorittamisella on merkitystä. Eräs proviisori ajatteli, että PD -opintojen suorittaminen osoittaa perehtymistä alaan ja että se antaa näkemystä ”mihin liemeen on joutumassa”. Eräs apteekkari uskoi, että PD -opintojen suorituksesta oli hänelle etua. Hänen mielestään erottuu jo negatiivisesti, jos ei ole suorittanut PD -opintoja. Neljä haastatelluista uskoi, että PD -opinnoilla on jonkin verran merkitystä. He uskoivat, että koulutuksella on sinänsä merkitystä apteekkia haettaessa. Kuusi haastatelluista ei uskonut PD -opintojen suorittamisen vaikuttavan apteekkiluvan saantiin. Erään proviisorin mielestä ”se ei oo semmonen jakaja, kun niitä alkaa olla”. Toinen proviisori epäili, että teoreettisia (tohtori) tutkintoja arvostetaan turhan paljon ammatillisiin tutkintoihin verrattuna. Pari vastaajaa epäili, ettei Lääkelaitos noteeraa ollenkaan

PD -tutkintoa. Eräs apteekkari uskoi, että hän oli saanut apteekkinsa, koska lähinnä kokemusvuodet olivat ratkaisevin. Jokainen haastatelluista uskoi, että apteekkiluvan saaminen on kaikkien asioiden summa ja että hakijoita arvioidaan apteekkia haettaessa monelta kannalta.

"Kyllä minusta sillä on näyttänyt olevan."

"Mun mielestä sillä koulutuksella on aina merkitystä."

"En ossoo oikein sanna, mitä mieltä ne siellä Lääkelaitoksella ovat."

Kuusi teemahaastatteluun osallistuneista oli apteekkareita. Heidän mielestä PD -opinnot antoivat tietoa apteekkariudesta. Eräs heistä ei ollut vielä vastaanottanut apteekkia, mutta sanoi aikovansa käydä läpi mm. PD -opinnoissa käsitellyn apteekkikauppojen osuuden. Eräs apteekkari mainitsi johtamistaidon ja liikkeenhoidon, jotka antoivat hänelle näkemystä apteekkariuteen. Toinen apteekkari oli suunnitellut opintojen aikana apteekin taloutta ja pystyi hyödyntämään sitä nyt omassa apteekissaan.

"Koin jo että proviisorinakin oli hyötyä...antoi potkua, voimaa elinikäiseen opiskeluun."

"Varmuus työn tekemiseen. Niin vaikeata paikkaa ei voi tulla ettenkö mä siitä selvi."

"Pysty niinku orientoitumaan siihen – pysty suunnittelemaan ja sai konkreettista tietoa."

Osa haastatelluista kaipasi kunnan ammattinimikettä PD -opinnot suorittaneille, joka esimerkiksi nostaisi PD -opintojen arvostusta. Yksi haastatelluista ei ollut kaivannut mitään erityistä nimeä. Seitsemän vastaajan mielestä erikoisproviisori olisi hyvä nimeke PD -opinnot suorittaneille proviisoreille. Kolme heistä lisäisi siihen vielä apteekki-farmasian erikoisproviisori. Eräs proviisori ei pitänyt erikoisproviisori -sanasta, vaan ehdotti "Proviisori-PD". Pelkkä PD riittäisi kolmelle vastanneelle apteekkarille. Pari vastaajaa halusi PD -opinnot lisensiaattiarvoiseksi. Myös Laihon (1998) tutkimuksessa yliopistojen ammatillisesta erikoistumis- ja jatko-opinnoista oli monelle yhteys jatko-opintoihin ja -tutkintoon tärkeää.

"Erikoistumistutkinto apteekkifarmasiaan. Erikoisproviisori siinä kuin erikoislääkäri."

"Joo, miksei ei. Sehän erottais sitten ja siinä ois se arvostuskysymyksen sitten."

"Ei. Kuitenkin se on 40 ov, että tota nuin niin, se ei oo kauhean pitkä."

Haastatteluun osallistuneista 10 mielestä (67 %) PD -opintojen suorituksen ei pitäisi näkyä automaattisesti palkassa. Puolet heistä ajatteli, että on liittojen välinen asia neuvotella palkoista. Neljä heistä ajatteli, että jokainen voi itse neuvotella oman palkkansa ja työnantaja voi palkita halutessaan. Yhden vastaajan mielestä PD -opintoja tehdään oman motivaation takia. Yksi vastaaja ei osannut sanoa pitäisikö saada lisää palkkaa. Hänen mielestä se on arvostuskysymys. Haastelluista neljän mielestä PD -opintojen suorituksesta pitäisi saada lisää palkkaa automaattisesti. Heistä tosin kolme ajatteli, että se on liittojen välinen neuvottelukysymys. Eräs haastatelluista proviisoreista kertoi olleensa aiemmin eräällä kurssilla, jossa oli kerrottu, että 40 opintoviikkoa koulutusta tekisi 7 % lisää palkkaa.

"Ei mun mielestä. Sehän pitäisi näkyä omassa työpanoksessa."

"Vähän niinku turhankin automaattista meidän alalla tää. Ehkä me proviisorit nyt osataan oma palkka neuvotella."

"Kyllä niinku tyhmemmistäkin asioista lisiä maksetaan."

5.6.3 PD -opintojen jatkokehitystyö

Kysyttäessä miten kehittäisit PD -opintoja ja muuta palautetta kyselyssä saatiin vastaukseksi useita erilaisia ehdotuksia. Osaa esille tulleista seikoista käytettiin pohjana teemahaastattelulle. Teemahaastattelussa olevien kysymysten lisäksi ehdotettiin tai kommentoitiin seuraavaa.

"Voisiko joku entinen opiskelija käydä kertomassa opinnoistaan."

"Opintojen alkuun vuorovaikutuksen ammattilaisen vetämä päivä (tutustutaan toisiin)."

"Enemmän ennakkotietoa erilaisista koulutusorganisaatioista, niiden opetuksen tasosta ja sopivuudesta PD -opintoihin."

"Joustavammaksi. Aikuisopiskelijoille paremmin sopivaksi."

"Voisi vaatia enemmän esim. kehityskeskustelujen läpivientä (kurssinjohtajalta)."

"PD -opintojen hyväksikäytettävyys tieteellisiin jatko-opintoihin tulisi määritellä ennalta."

Osa ehdotuksista liittyi projektityöhön. Projektityötä voisi yhden vastaajan mielestä tehdä enemmän tiimitöinä. Muutamia projektityö onkin tehty yhdessä. Projektityön julkaisemista laajemmaltikin toivottiin. Tällä hetkellä projektitöitä on saatavilla Helsingin ja Kuopion yliopistoista, Koulutus- ja kehittämiskeskukselta ja myös tekijöiltä itseltään. PD –projektitöiden Internetgalleria on osoitteessa <http://www.uku.fi/kkk/pdtutkielmat/index.htm>. Projektityön ohjaajaan ja ohjaukseen tulisi myös kiinnittää huomiota. Pari vastaajaa jäi kaipaamaan myös jatko-PD:tä tai muuta yhteydenpitoa kurssilaisten välille myös myöhemmin.

Loppukommentteina teemahaastateltavat kertoivat mm. seuraavaa: Kuusi haastatelluista kertoi PD -koulutuksen olleen hyvä juttu. Yhden mielestä se oli jopa parasta, mitä hänelle oli tapahtunut. Kaksi haastatelluista olisi vaihtanut alaa ilman PD -opintoja. Heidän molempien entiset apteekkarit eivät olleet kovin koulutusmyönteisiä. Kaksi haastatelluista piti PD -opintoja hyvänä apuna tulevaan apteekkariuteen. Kaksi haastatelluista toivoi, että Lääkelaitos ja apteekkarit noteerisivat PD -opinnot enemmän. Kolmen haastatellun mielestä uusiin proviisoreihin tutustuminen ja kokemusten vaihtaminen PD -opintojen aikana oli mukavaa. PD -opintojen koettiin antavan ajateltavaa ja kimmoketta työhön. Eräs haastateltu oletti projektityön olevan monelle PD -opiskelijalle kompastuskivi. Hän toivoi myös, että PD -opinnot suorittaneet proviisorit olisivat enemmän projektitöiden ohjaajina. Yksi haastateltu mietti PD -opintojen suoritusajankohtaa. Hänestä se tulisi tehdä hieman ennen kuin apteekin saaminen on ajankohtaista, jotta opinnoista saatu hyöty ei menisi hukkaan. PD -opintoihin osallistuminen heti viiden vuoden jälkeen oli hänestä huono ajoitus.

"Ilman muuta pitää jatkaa."

"Kyllähän se hirveen hyvä on, jos apteekkariksikin meinaa niin."

"Henkilökohtaisesti mulle ainakin aktivoiva kokemus. Että mä todella rupesin todella paljon ajattelemaan näitä alan asioita."

6 YHTEENVETO

Yli puolet vastaajista nimesi pääasialliseksi PD -opintoihin hakeutumisen syyksi ja opintojen tavoitteeksi ammatillisen kehittymisen tarpeen, kuten myös Vihavaisen (2000) tutkimuksessa. PD -opintoihin hakeutumisen syynä oli usein myös halu päästä eteenpäin ja apteekkiluvan saanti. Lähes kolmasosa tutkimukseen vastanneista olikin saanut apteekkiluvan opintojen aikana tai sen jälkeen. PD -opinnoista on ollut mitä todennäköisemmin heille etua apteekkia haettaessa. Kaksi vastaajaa ilmoitti, että ilman PD -opintoja hän olisi vaihtanut kokonaan alaa. Moni muukin vastaaja koki saaneensa lisää motivaatiota omaan työhönsä. Vastanneista 77 % koki etukäteen ajan puutteen ja 38 % koki rahojen riittävyyden olevan suurin hankaluus PD -opintojen aikana.

Lähes joka toisen vastaajan työnantaja suhtautui proviisorinsa PD -opintoihin kannustavasti. Lähes yhtä moni vastaaja koki, ettei työnantaja ollut kiinnostunut hänen opinnoistaan. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa työnantajat suhtautuivat useammin kielteisesti tai kokivat uhaksi PD -opiskelut kuin tässä tutkimuksessa. Enemmistö PD -opiskelijoista suorittaa kuitenkin yhä kaikki opinnot omalla ajalla omin kustannuksin. PD -opinnot kestivät keskimäärin 3 vuotta ja maksoivat noin 5700 euroa. Opintojen hinta/hyöty -suhdetta pidettiin useimmiten kohtuuhintaisena. Vihavaisen (2000) tutkimuksessa opintojen hinta/hyöty -suhdetta pidettiin kalliimpana kuin tässä tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen opiskelijat olivat saaneet luultavasti etukäteen enemmän tietoja erilaisista kursseista ja niiden hinnoista aiemmin PD -opinnot suorittaneilta proviisoreilta tai ohjaajilta.

Ammatillisiksi opinnoiksi kaikki vastanneet olivat valinneet apteekin johtamisen ja yrittäjänä toimimisen. Apteekin talouden ja hallinnon sekä käyttäytymistieteet ja viestinnän valitsi lähes jokainen. Kursseja valittiin, koska niitä tarvitaan esimiestyössä sekä apteekkarina että proviisorina. Moni myös koki valitsemiensa aihealueiden olevan heistä kiinnostavia tai oman osaamisensa olevan niissä vähäisintä. Erikoistumisopintojen tavoitteena onkin parantaa valmiuksia sekä apteekkiproviisorin että apteekkarin tehtävässä toimimiseen.

Lähes puolet vastaajista koki nimenomaan apteekin johtamisen hyödyllisimmäksi nykyisessä työssään. Osa vastaajista piti sen sijaan apteekin taloutta tai kliinistä farmakologiaa hyödyllisimpänä. Tämän tutkimuksen 15 vastaajaa (38 %) koki voivansa hyödyntää PD -opintojaan hyvin ja puolet vastaajista saattoi hyödyntää PD -opintoja tyydyttävästi omassa työssään. Heistä osa totesi, ettei ole aikaa tehdä kaikkea mitä haluaisi tai ettei oma apteekkari anna tehdä. Myös lähes koko Suomea koetteleva farmaseuttipula aiheuttaa, että on vaikea toteuttaa erilaisia kehitysprosesseja ym. yhtä tehokkaasti kuin niitä haluttaisiin tehdä. Vastaajista 92 % koki PD -opintojen vaikutuksen oman työmotivaation paranemiseen vähintään tärkeänä ja 79 % vastaajista piti PD -opintojen vaikutusta itsetunnon kohoamiseen vähintään tärkeänä. PD -opintojen kokonaisanti arvioitiin vähintään tärkeäksi useammin kuin Vihavaisen (2000) tutkimuksessa.

Teemahaastatteluun osallistuneet apteekkarit kokivat, että PD -opinnot antoivat etukäteen tietoa apteekkariudesta. Haastatteluun osallistuneiden mielestä opiskelijoiden apuna voisi olla tutoreita, orientaatiovuoden jälkeiset seminaarit voisivat olla jatkossakin vapaaehtoisia ja yhteisiä tiimitöitä voitaisiin tehdä useampana vuotena. Kolmas osa haastatelluista uskoi, että PD -opintoja arvostetaan farmasian alalla, koska PD -opinnot suorittaneet proviisorit ovat saaneet apteekkeja ja opinnot ovat vieneet monia proviisoreita eteenpäin. Kahden kolmasosan haastateltujen mielestä PD -opinnoista tiedetään yleisesti vähän. PD -opintojen näkyvyyttä tulisikin lisätä esimerkiksi esittämällä PD -projektitöitä enemmän julkisesti.

Lomakekyselyyn vastasi 59 %, mitä voidaan pitää tulosten yleistettävyyden kannalta kohtalaisen hyvänä tuloksena. Tämän tutkimuksen tulokset olivat hyvin samanlaisia kuin Vihavaisen (2000) tutkimuksessakin. Muutamat asiat olivat parantuneet, esimerkiksi opintojen ohjaukseen oltiin tyytyväisempiä. Apteekkarien asenteet proviisoriensa PD -opintoihin eivät sen sijaan olleet juurikaan muuttuneet. Jatkossa voisikin tutkia tarkemmin PD -opinnot suorittaneiden ja niitä suorittamattomien apteekkarien suhtautumista proviisoriensa PD -opintoihin.

KIRJALLISUUS

- Airaksinen M: Projekti päättyy – prosessi jatkuu. Kirjassa: Farmasian päivät 14.-16.11.2003. Farmasia muuttuvassa yhteiskunnassa, Farmasian oppimiskeskus. Yliopistopaino, Helsinki 2003
- Alasuutari P: Laadullinen tutkimus. 3. painos 1995, Vastapaino, Gummerus, Jyväskylä 1999
- Alkula T, Pöntinen S, Ylöstalo P: Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1-2. painos, WSOY, Juva 1995
- Apteekki­farmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD -kurssiesite, 2003
- Hirsjärvi S, Remes P, Sajavaara P: Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki 2000
- Hokkanen A: Proviisori apteekissa – Työnkuva, työviihtyvyys ja työmotivaation lähteet – kyselytutkimus. Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus, Tutkimuksia ja selvityksiä 1/2001, Kuopio 2001
- Hujala-Huttunen E, Varjo A: Kasvatus- ja opetusalan PD -koulutus – Akateeminen vastaus työelämän haasteisiin. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita N:o 52, Joensuu 1994
- Karttunen P, Kause J: Yli sata proviisoria suorittanut apteekki­farmasian erikoistumisopinnot. Apteekkari 2: 26-28, 2003
- Kauttonen J: Sosiaali- ja terveysjohtamisen täydennyskoulutuksen toteutuminen eri yliopistoissa. Licensiaattitutkimus, Kuopion yliopisto, Terveystieteiden ja -talouden laitos, Kuopio 2000

Laiho I: Asiantuntijuuden kutsu. Yliopistojen ammatillisten erikoitumis- ja jatko-opintojen rakenteiden ja toiminnan analyysi. Turun yliopiston Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:69, Turku 1998

Manninen P: Johdatus tilastolliseen data-analyysiin. Sovellus- ja atk-keskeinen näkökulma. Matematiikan tilastotieteen ja filosofian laitos. Tampereen yliopisto B 44, Tampere 1999

Matikainen J, Manninen J: Aikuiskoulutusverkossa. Verkkopohjaisten oppimisympäristöjen teoriaa ja käytäntöä. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tammer-Paino, Tampere 2000

Norri-Sederholm T: Ammattitaidon inhimilliset kvalifikaatiot. Opinnäyte, Kuopion yliopisto, Hoitotieteen laitos, Kuopio 2001

Nurmi K: Miksi aikuinen opiskelee? Tutkintotavoitteisen opiskelun edut ja haitat aikuisen elämäkokonaisuudessa. Yhteiskunta-ieteellinen tiedekunta, Sosiaalipolitiikka. Turun yliopiston julkaisusarja C 111. Turun yliopisto, Turku 1995

Ruoholinna T: Koulutus vai kokemus?: työtaitojen oppiminen opetuksen- ja kaupan aloilla. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:192, Painosalama Oy, Turku 2000

Ruohotie P: Motivaatio, tahto ja oppiminen. OY Edita Ab, Helsinki 1998

Ruohotie P: Oppiminen ja ammatillinen kasvu. 1.-2. Painos. WS Bookwell OY, Juva 2002

Savela E: Ammattitaidon ylläpitäminen apteekissa. Farmaseuttien ja proviisoreiden kouluttautuminen normiteorian viitekehysessä. Kuopion yliopiston julkaisuja A. Farmaseuttiset tieteet n:o 62, Kuopio 2003

Silven M, Kinnunen R, Keskinen S: Kohti itseohjautuvaa opiskelutaitoa. Avoimen korkeakouluopetuksen julkaisuja. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku 1991

Stenström M-L, Linnakylä P, Malin A, Nikkanen P, Piesanen E, Valkonen S: Yli 40-vuotiaat aikuiskoulutuksessa: ”Kyllä sieltä aina jotain reppuun jää!”. Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja, Helsinki 2002

Vihavainen K: Apteekkifarmasian erikoisopinnot proviisoreille, PD analyysi – odotukset ja hyöty. Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus, Tutkimuksia ja selvityksiä 13/2000, Kuopio 2000

**KYSELY APTEEKKIFARMASIAN ERIKOISTUMISOPINNOT, PD
SUORITTANEILLE PROVIISOREILLE**

Vastausohje: Rengasta jokaisesta kysymyksestä mielestäsi sopivin vaihtoehto tai vastaa kysymyksen perässä olevaan tyhjään tilaan, ellei muuta vastausohjetta ole annettu.

PD-OPINTOJEN ALKUVAIHE

1. Mikä oli pääasiallinen syy PD-opintoihin hakeutumiseesi ?

- 1 Ammatillisen kehittymisen tarve
- 2 Kollegoiden esimerkki
- 3 Halu päästä eteenpäin uralla
- 4 Apteekkiluvan saannin helpottuminen
- 5 Kyllästyminen sen hetkiseen työhön
- 6 Vaihtelu arkirutiineihin
- 7 Muu, mikä ? _____

---

2. Minkä katsot olleen opintojesi pääasiallinen tavoite ?

1. Ammatillinen kehittyminen
2. Ajantasalla pysyminen
3. Saada lisäarvoa ja virikkeitä yöhön proviisorina
4. Lisäpalkka
5. Oma apteekki
6. Muu, mikä ? _____

---

3. Katsotko päässeesi asetta maasi tavoitteeseen ?

- 1 Kyllä
- 2 Jossain määrin
- 3 En

4. Perustele lyhyesti edellinen vastauksesi

---

5. Miten opinnot kokonaisuutena vastasivat odotuksiasi ?

- 1 Erittäin hyvin
- 2 Hyvin
- 3 Jonkin verran
- 4 Melko vähän
- 5 Ei lainkaan

6. Minkälaisia hankaluuksia etukäteen odotit opintojen aikana ilmenevän ? (aika, raha, työnantajan suhtautuminen)

---

7. Miten työnantajasi suhtautui opintoihisi ?

- 1 Kannustavasti
- 2 Ei ollut kiinnostunut
- 3 Kielteisesti
- 4 Koki uhkaksi
- 5 Muu, mikä ? _____

---

8. Miten työnantajasi konkreettisesti tuki opintojasi ?

- 1 Sain osallistua kursseille työajalla ja työnantajani pääsääntöisesti maksoi myös kurssimaksut
- 2 Sain osallistua kursseille työajalla, mutta maksoin kurssimaksut itse
- 3 Suoritin kaiken omalla ajalla ja omin kustannuksin
- 4 Muu järjestely, mikä?

_____

_____

PD -OPINTOJEN SISÄLTÖ, KESTO JA OPINTOJEN OHJAUS

9. Mitkä ammatilliset aihealueet valitsit ? (rengasta kaikki valitsemasi aihealueet)

- 1 Apteekin johtaminen ja yrittäjänä toimiminen
- 2 Apteekin talous ja hallinto
- 3 Käyttätymistieteet ja viestintä
- 4 Kliininen farmakologia, farmakoterapia ja farmaseuttinen hoito
- 5 Laatuystävällisyys
- 6 Lääkeinformaatio ja dokumentaatio
- 7 Lääkevalmistus ja laadun varmistaminen
- 8 Muu terveydenhuolto ja terveystalous
- 9 Muu, mikä ?

_____

_____

---

10. Miksi valitsit edellä ilmoittamasi aihealueet ?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

11. Mistä opintosuoritukset pääasiassa koostuivat? (1=eniten käytetty, 2= seuraavaksi eniten, jne.=)

- ___ Korkeakoulujen ja yliopistojen opintojaksoista
- ___ Avoimen yliopiston opintojaksoista
- ___ Täydennyskoulutuskeskusten lyhytkursseista
- ___ Tamro-instituutin kursseista
- ___ Muiden koulutusorganisaatioiden kursseista
- ___ Itseopiskelusta ja ammatillisesta perehtymisestä
- ___ Kirjareferaateista
- ___ Muusta, mistä? _____

_____

_____

_____

12. Oletko opintojen myötä löytänyt jonkin sinulle aikaisemmin tuntemattoman koulutusorganisaation ?

- 1 Kyllä, minkä?

_____

_____

- 2 En

13. Oliko kotipaikkakunnallasi silloin opiskelumahdollisuuksia? (yliopisto, jne.)

1 Kyllä, mitä?

---

2 Ei

14. Oliko opinnoissa käytettävissä Internetpohjainen avoin oppimisympäristö?

- 1 Kyllä
- 2 Osan aikaa, _____v
- 3 Ei

15. Miten koit ko. ympäristön opintojesi osana?

---

16. Miten projektityösi aihe syntyi?

---

17. Mihin ammatilliseen aihe-alueeseen projektityösi kuului ?

---

18. Mikä oli projektityösi muoto ?

- 1 Kirjallisuuteen perustuva selvitys
- 2 Kyselytutkimus
- 3 Muu tutkimus
- 4 Kehitysprosessin läpivieminen ja siitä raportointi
- 5 Muu, mikä ? _____

---

19. Kuinka kauan projektityösi tekemiseen kului aikaa ?

aiheen valinnasta hyväksytyyn tuotokseen _____ vuotta _____ kuukautta, josta aktiivinen työskentelyaika _____ vuotta _____ kuukautta

20. Mistä organisaatiosta projektityösi ohjaaja tuli ?

- 1 Apteekkari, oma työnantaja
- 2 Apteekkari, muu kuin oma työnantaja
- 3 Oma työnantaja, muu kuin apteekkari
- 4 Korkeakoulun tai yliopiston opettaja/tutkija
- 5 Muu, mistä organisaatiosta?

---

21. Miten koet projektityösi ohjaukseen onnistuneen?

---

22. Kuinka monta lukukautta PD-opintojesi suorittaminen kesti ?
(yksi opiskeluvuosi koostuu kahdesta lukukaudesta)

_____ lukukautta

23. Kuinka paljon ennen PD-opintojen aloittamista suoritettuja opintoja hyväksyttiin takautuvasti opiskelusuunnitelmaasi ?

_____ opintoviikkoa

24. Kuinka monta opintoviikkoa suoritit kunakin opiskeluvuonna? (noin)

1. vuotena n. _____ opintoviikkoa
2. vuotena n. _____ opintoviikkoa
3. vuotena n. _____ opintoviikkoa
4. vuotena n. _____ opintoviikkoa

25. Miten arvioit kurssin johtajalta saamaasi opintojen ohjausta ja palautetta?

---

26. Miten arvioit kurssin suunnittelijalta saamaasi opintojen ohjausta ja palautetta ?

PD-OPINTOJEN KUSTANNUKSET

27. Oletko arvioinut PD -opintojen kokonaiskustannuksia ?
(lukukausimaksut, kurssimaksut, matkakulut, majoituskulut, muut kustannukset)

- 1 En
- 2 Kyllä, n. _____ €

28. Miten arvioit opintojesi hinta-hyöty –suhdetta ?

- 1 Kallista
- 2 Kohtuuhintaista
- 3 Edullista

29. Perustele edellinen vastauksesi

---

30. Onko opinnoistasi aiheutuneet kustannukset hyväksytyt verotuksessa vähennykseksi ansiotuloista ? (lukukausimaksut, kurssimaksut, matkakulut, majoituskulut, muut kustannukset)

- 1 Kyllä
- 2 Kyllä, oikaisuvaatimuksen jälkeen
- 3 Osin, miltä osin ei ole hyväksytyt ? _____
_____
_____
- 4 Ei
- 5 En ole ilmoittanut opintokustannuksia verotuksessa

PD-OPINTOJEN HYÖDYNTÄMINEN

31. Miten olet sijoittunut työelämään opintojen jälkeen ?

- 1 Olen samassa apteekissa kuin ennen opintoja
- 2 Olen vaihtanut toiseen apteekkiin
- 3 Olen saanut apteekkiluvan
- 4 Olen siirtynyt muuhun farmasian asiantuntemusta vaativaan tehtävään, mihin ?
_____
_____
- 5 Muu, mikä ?
_____
_____
_____

32. Onko PD-opintojen suorittaminen vaikuttanut palkkaasi/tulotasoosi ?

- 1 Kyllä, miten?
_____
_____
_____
_____
_____
- 2 Ei
_____

33. Mitkä ammatillisten aihealueiden opinnot olet kokenut hyödyllisimmiksi nykyisessä työssäsi ? (merkitse tärkeysjärjestyksessä, aihealueet lueteltu kysymyksessä 9)

- 1 Tärkein _____
_____
- 2 Toiseksi tärkein _____
_____
- 3 Kolmanneksi tärkein _____
_____

34. Oletko voinut hyödyntää opintojasi nykyisessä työssäsi?

- 1 Hyvin
  - 2 Tyydyttävästi
  - 3 Huonosti
-

35. Perustele edellinen vastauksesi

36.Arviot opintojen kokonaisantia sinulle ? (rengasta sopivin vaihtoehto jokaiseen kohtaan)

	Erittäin tärkeä	Tärkeä	Vähä-pätöinen	Ei merkitystä
1 Valmiuksien paraneminen apteekin johtotehtävissä toimimiseen	4	3	2	1
2 Apteekin talouteen liittyvien valmiuksienparaneminen	4	3	2	1
3 Apteekin markkinointiin liittyvien valmiuksien paraneminen	4	3	2	1
4 Valmiuksien paraneminen apteekkipalvelujen laadun kehittämiseen omassa työssä	4	3	2	1
5 Ammatillisen erikois-osaamisen lisääntyminen	4	3	2	1
6 Työmotivaation parantuminen	4	3	2	1
7 Oman työn monipuolistuminen	4	3	2	1
8 Ammatillisen aktiivisuuden lisääntyminen	4	3	2	1
9 Uusien ammatillisten näkökulmien avautuminen	4	3	2	1
10 Uusien opiskelumahdollisuuksien löytyminen	4	3	2	1
11 Yhteyksien luominen kollegoihin	4	3	2	1
12 Yhteyksien luominen muun terveydenhuollon kanssa	4	3	2	1
13 Itsetunnon kohoaminen	4	3	2	1
14 Muu, mikä ? _____	4	3	2	1

37. Tekisitkö tai valitsisitko nyt opinnoissasi jotain toisin ?

1 Kyllä, mitä ?

---

2 En

38. Olisitko tämän kokemuksesi pohjalta valmis käymään saman läpi uudelleen ?

1 Kyllä

2 En, miksi ?

---

39. Koetko, että PD-opinnot olivat kohdallasi sysäys elinikäisen oppimisen tielle ?

1 Kyllä

2 En, miksi ?

---

40. Miten arvioit PD-opintojen toteutusmuodon eli monimuoto-opintojen sopivuutta proviisorien ammatilliseen täydennyskoulutukseen ?

---

41. Miten kehittäisit PD-opintoja ?

---

42. Muuta palautetta

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

43. Ikä

- 1 Alle 30 v.
- 2 30-34 v.
- 3 35-39 v.
- 4 40-44 v.
- 5 45 v. tai vanhempi

44. Sukupuoli

- 1 Mies
- 2 Nainen

45. Proviisoriksi valmistumisvuosi

19_____

46. PD -opintojen aloittamisvuosi

19_____

47. PD -opintojen opiskelupaikkakunta

- 1 Helsinki
- 2 Kuopio

48. Koti- ja PD-opiskelupaikkakunnan välinen etäisyys

_____km

49. Apteekin reseptuuri

- 1 Alle 30.000
- 2 30.000-60.000
- 3 Yli 60.000

Jos olet halukas osallistumaan myöhemmin puhelinhaastatteluna toteutettavaan jatkotutkimukseen, olethan ystävällinen ja kirjoitat puhelinnumerosi ja suostumuksesi haastatteluun:

Puhelinnumero:_____ Allekirjoitus:_____

KIITOS ! ☺

Teema-alue 1: PD:n kehittäminen

Olisiko uusilla PD -opiskelijoilla oltava tutorit?

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?

Olisiko seminaarien oltava pakollisia myös orientaatiovuoden jälkeen?

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?

Pitäisikö seminaareja (siis ensimmäisen vuoden 10 seminaaripäivää) hajauttaa pidemmälle ajan jaksolle (esim. 1. vuotena 8 päivää, 2. vuotena 6 päivää, 3. vuotena 4 päivää jne.)

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?
- c) jokin muu vaihtoehto, mikä?

Pitäisikö yhteisiä opintoja (seminaaripäiviä) olla orientaatiovuotena enemmän, entä orientaatiovuoden jälkeen?

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?

Jos opinnoissasi oli käytössä webCT, olisiko pakollista webbityöskentelyä oltava myös orientaatiovuoden jälkeen?

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?

Pitäisikö yhteisiä tiimitöitä ja/tai etätöitä tehdä useampana vuotena?

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?

Teema-alue 2: PD:n merkitys alan sisällä

Arvostetaanko mielestäsi PD:tä alan sisällä?

- a) kyllä, miten se mielestäsi näkyy?
- b) ei, mitä luulet sen johtuvan?

Onko PD:llä mielestäsi merkitystä apteekkia haettaessa/Auttoiko PD:n suoritus mielestäsi apteekkiluvan saantia?

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?

Mitä hyötyä sinulle on ollut apteekkarina PD -opinnoista?

- a) kyllä, mitä hyötyä?
- b) ei, miksi?

Olisiko PD:llä oltava selkeä ammattinimike ja mikä se siinä tapauksessa olisi?

- a) kyllä, miksi ja mikä?
- b) ei, miksi?

Pitäisikö PD:n suorituksen näkyä automaattisesti palkassa?

- a) kyllä, miksi?
- b) ei, miksi?

Haluaisitko jotain muuta kommentoida?